

Den utvidede utenrikskomite
Møte lørdag 9 desember 1939 kl. 10.

Møtet lededes av nestformannen, hr. Anderssen -
Rysst.

Samtlige komiteens medlemmer var til stede med undtagelse av formannen, hr. Hambro, for hvem varamannen, Jon R. Aas, møtte.

Av Regjeringens medlemmer var stats- og fung. forsvarsminister Nygaardsvold samt følgende statsråder til stede: Koht, Torp, Lie, Hindahl, Støstad, Hjelmtveit, Ystgaard og Wold.

Fra Utenriksdepartementet var utenriksråd Jens Bull til stede.

Formannen: Utenrikskomiteens formann, hr. Hambro, er som allerede nevnt, i Genève i offentlig oppdrag. Han hadde ikke noen befatning med berammelsen av og innkallelsen til dette møte, da han også på det tidspunkt var i Genève. Når møtet blev berammet og innkalt til idag, skyldes det en henstilling fra Stortingets presidentskap, som stortingspresident Magnus Nilssen nu vil omtale.

Magnus Nilssen: Da krigen mellom Russland og Finnland brøt ut, henvendte president Moseid sig til mig og spurte om ikke dette foranlediget at Stortinget muligens måtte tre sammen. Jeg konfererte da med statsministeren, og i henhold til det sammenkalte jeg Stortingets presidentskap dagen efter, den 1. desember. Statsministeren var da til stede i presidentskapet og redegjorde for forskjellige forhold og for Regjeringens opfatning av stillingen som den da var. Vi holdt derefter møte i presidentskapet dagen efter og blev da enige om at vi vilde henstille at Stortingets utenrikskomite kom sammen for at man kunde få en redegjørelse om de utenrikspolitiske saker fra utenriksministeren, for på grunnlag av den og i henhold til opfatningen i Stortingets utenrikskomite da nærmere å kunne overveie og i tilfelle treffe bestemmelse om hvorvidt Stortinget skulde sammenkalles. Hr. Moseid foreslo i det møte at Stortinget skulde sammenkalles hurtigst mulig. I henhold til det var det at presidentskapet besluttet å henstille at utenrikskomiteen kom sammen og samtidig uttalte ønskeligheten av at de av Stortingets presidentskap som ikke er medlemmer av den utvidede utenrikskomite, måtte få adgang til å være til stede i dette møte. I henhold hertil tillater jeg mig å foreslå at de av presidentskapets medlemmer som ikke er medlemmer av den utvidede utenrikskomite, får adgang til å være til stede i dette møte.

Formannen: President Magnus Nilssen har altså foreslått at de medlemmer av Stortingets presidentskap som ikke er medlemmer av den utvidede utenrikskomite, får adgang til å delta i dette møte. Er det noen som har noe å innvende mot dette forslag? - Hvis ingen innvending fremkommer, anser jeg forslaget for vedtatt.

Presidentene Moan, Moseid og Valen kom derefter til stede og deltok i møtet.

Formannen: Jeg går ut fra at den riktige fremgangsmåte for dette møte videre vil være at vi får utenriksministerens redegjørelse først, og at den drøftelse som kan knytte sig til president Magnus Nilssens uttalelser, kan komme i forbindelse med diskusjonen om utenriksministerens redegjørelse.

Statsråd Koht: Det gjekk denne gongen som det har gått meg fyrr, at det ikkje har vore tid eller råd til å arbeida ut noka utgreiing til nemnda, som kann vera soleis oppbygd at eg kann segja at det er ein fullt utforma samanheng av fakta og tankegang. Eg må be um at nemnda reknar med dette når eg no skal gjera greie for det som det kann bli tale um her. Og lat meg med ein gong segja at eg denne gongen spring over alle dei serskilde utanrikske spursmåla som heng i hop med dei handelspolitiske sakene som eg fyrr ymse gonger har greitt ut um for nemnda. Eg synest det er rett ut frå situasjonen her å tala berre um eit einaste spursmål, og det er spursmålet som har reist seg etter Sovjetsamveldet har gjort sitt overfall på Finland. Dette overfallet har mått reisa ei heil rekkje med serskilde spursmål, spursmål som Regjeringa har mått ta standpunkt til eller har mått dryfta. Det som serskilt har tvinga fram ei dryfting og avgjerd, er dette at den finske Regjeringa har vendt seg til Folkesambandet og bede um at Folkesambandet måtte gjera dei vedtak som kunde vera høvelege til å få slutt på det russiske overfallet. Då det etter dette var avgjort at Folkesambandet måtte samlast til møte, både rådet og deretter forsamling, bad eg for min part den danske og den svenske utanriksministeren koma til møte her i Oslo, so vi alle tri kunde få samrå oss um alle desse spursmåla som der måtte upp. Dette samrådsmøtet hadde vi no um torsdagen, i fyrrdags. Det var svært nyttig for oss alle - det var vi samde um - at vi kunde få dryft munnleg desse spursmåla. Eg hadde gong på gong i dagane i fyrevegeven havt telefonsamtalar både med dr. Munch i Kjøbenhavn og med Sandler i Stockholm og ein einskild gong dessutan ein samtale med Tanner i Helsingfors, so på den måten hadde eg for min part freista på å få greie på so langt råd var, koss dei andre såg på desse spursmåla, og kunde få gjeve dei kunnskap um koss eg sjølv såg på dei. Difor kunde det møtet vi hadde torsdag her i Oslo, gå so vidt fort som det gjekk. Eg hadde på fyrehand sendt til Kjøbenhavn og til

Stockholm utforma det som eg meinte burde vera konklusjonen på møtet, og eg kann segja med ein gong at den konklusjonen som eg soleis hadde sendt fram, den vart vi alle einige um på dette møtet.

Eg vil då aller fyrst segja litegrand um korleis saka ligg fyre for Folkesambandet. Det er heilt greitt ut frå dei statutta som Folkesambandet har, at når det fyrst har kome i hop, når det fyrst har samla seg etter denne appellen frå Finnland, so kann Folkesambandet ikkje lata vera å slå fast den faktiske tingen som har gått fyre seg, at Sovjetsamveldet har gått til ågang mot Finnland, og har gjort dette i strid med Folkesambandspakta. Det er ei konstatering som sambandet ikkje godt kann koma utanum, og eg kann ikkje tenkja meg at det vilde vera nokon medlem av Folkesambandet som kunde røysta mot dette. Det einaste skulde vera at sume av dei som er serleg sterkt fest til Sovjetsamveldet, skulde lata vera å røysta.

Men so blir spursmålet: Kva konklusjon skal so Folkesambandet draga av dette? Dei tri nordiske utanriksministrane var einige um at vi kunde ikkje vera med på noko av det som har vore freista gong på gong fyrr i slike tilfelle. Vi meinte at det har vist seg fyrr at det å taka upp ein sanksjonspolitik er heilt fåfengt, det kann ikkje føra fram til nokon ting. Å gjera vedtak um sanksjonar mot Sovjet-Samveldet vilde det inga meining vera i, det var vi alle samde um. Eg får leggja attåt at det som vi utanriksministrane var samde um, var dessutan dryft i alle desse tri nordiske regjeringane.

So har det kome upp andre spursmål; det har vore nemnt frå engelsk side at ein kunde tenkja seg å gjera det same vedtaket i denne saka som vart gjort då Japan hadde overfalle Kina for godt og vel tvo år sidan, då det vart gjort eit vedtak som sa at her var eit overfall, her var ein aggresjon, og difor hadde Folkesambandet rett til å nytta sanksjonane sine, men Folkesambandet gjorde ikkje noko vedtak um dette, det sa berre at det vilde leggja det i hendene på dei einskilte statane, um dei kvar for seg vilde gjera noko slag tiltak mot Japan. Det einaste positive som dei sa, var at dei rådde medlemstatane til ikkje å gjera nokon ting som kunde hindra Kina i forsvaret sitt mot Japan. Dette vedtaket i Folkesambandet i det japansk-kinesiske spursmålet har ikkje sett store merke etter seg, - litegrand kann ein segja, t.d. slik ein ting som det at Storbritannia har gjeve lån til Kina, og at Sverike, og kanskje andre statar òg, har selt våpen til Kina i desse åra. Men elles kann ein ikkje segja at denne aksjonen frå Folkesambandet har ført fram til noko positivt resultat. Japan sit med den makta som det har vunne, og ingen har i røynda hindra Japan i å gjera seg til herre over store partar av Kina. Difor var dei tri nordiske utanriksministrane då dei dryfte dette framlegget - eller dette som var nemnt i det minste frå engelsk side - einige um at det var inga hjelp i her å gjera eit vedtak som det, det var eit slag i lufta, og då skulde ein helst lata det vera.

So kom det upp ein tanke um at ein skulde støyta Sovjet-Samveldet ut or Folkesambandet. Det kom frå fyrsten frå ein av dei søramerikanske statane. Det viste seg elles etterpå at ein hadde mistydd noko det som kom derifrå; men det var i minsto uppteke som ein tanke um utstøyting, og i den forma vart det då dryft. Det kom so vidt tidleg at eg fekk nemnt det i den samtalen som eg sa eg hadde med den finske utanriksministeren, Tanner, - det var sist tysdag. Og då eg nemnde det for Tanner, halvt lo han i telefonen og sa: Kva skulde det hjelpa oss at dei ekskluderte Sovjet-Samveldet? Han sa: Det einaste som vi ynsker, er å få koma til forhandling so sant det er mogleg. Og det å ekskludera Sovjet-Samveldet vilde vera det same som å skjera over - ein kann segja det so - den aller siste tunne tråden som kunde binda i hop og dermed gjeva ei råd til fredleg forhandling.

Det som då måtte reisa seg som konklusjon, var dette å freista gjenom Folkesambandet å verka soleis på Sovjet-Samveldet at det vil gå til slik forhandling med Finnland. Det synte seg no likevel med ein gong at det var i det minste inga sterk von, eller nær sagt mest inga von, um at dette skulde kunna føra praktisk fram. For då den svenske regjeringa på vegnene til Finnland bar fram tanken i Moskva, svarte den russiske folkekommissæren, Molotov, at han - Sovjet-Samveldet i det heile - ikkje vilde forhandla med den finske regjeringa som sit i Helsingfors, som sit der med stønad i det veldige fleirtalet av den finske riksdagen; Sovjet-Samveldet vilde berre forhandla med den regjeringa som det sjølv hadde hjelpt til å setja upp so vidt innanfor den finske grensa i Terijoki under kommunisten Kuusinen. - Eg vil her skyta inn, at fyrr dette utanriksministermøtet og i samanheng med eller nokolunde samstundes med dette som den svenske regjeringa gjorde i Moskva, hadde dei nordiske regjeringane dessutan freista på ein annan veg til å å nå fram til Sovjet-regjeringa med fyrespurnad um forhandling. Den svenske utanriksministeren hadde spurt den italienske sendemannen i Stockholm um det vilde vera mogleg å koma til den italienske regjeringa med ei oppmoding um å få i stand forhandling. Italia er som De veit, den einaste stormakta i Europa på denne tida som ikkje er i krig. Svaret derifrå lydde at Italia hadde so mykje anna å tenkja på, det kunde ikkje dessutan gjeva seg til å leggja seg inn i spursmål i Nord-Europa, so det vilde vera vonlaust å koma til den italienske regjeringa med ein fyrespurnad. Den danske utanriksministeren nemnde for meg at han vilde gjera ein freistnad av same slaget i tilhøvet til Tyskland og spyrja den tyske sendemannen i Kjøbenhavn om han kanskje kunde tenkja seg at ein gjenom Tyskland som har venskapspakt med Sovjet-Samveldet, kunde nå fram til dette å få forhandling, for di han dessutan gjekk ut frå - og eg tenkjer med full grunn - at den tyske regjeringa ikkje var serleg glad for den framstøyten som Sovjet-Samveldet hadde gjort i Finnland. Då den danske utanriksministeren nemnde det for meg, sa eg at eg

var viljug til å gjera det same til den tyske sendemannen i Oslo, og vi gjorde det då baa tvo. Det var ikkje ein formell fyrespurnad, det var det ein kallar ei sondering, med tanke på um det var mogleg å gå den vegen. Vi fekk både i Kjøbenhavn og i Oslo det same svaret, at den tyske regjeringa ikkje kunde tenkja på noko slikt, ho gjekk ut frå etter det svaret som Molotov hadde gjeve Sverike, at sovjetregjeringa ikkje vilde forhandla med andre enn dei som ho kalla folkeregjeringa i Terijoki. Det er då soleis rett klårt at det å koma i Folkesambandet med ei oppmoding til forhandlingar, det kann ein ikkje ha noka von um vil føra fram. Og likevel har dei nordiske utanriksministrane og dei nordiske regjeringane meint at det var det einaste vi kunde gjera no innanfor Folkesambandet, det var i det minste på ein måte å manifestera, å gjeva tydeleg ord for at vi meinte denne krigen burte i Finnland var ein krig som var sett i gang utan rett og rettferdig grunn, og at difor den striden måtte bli løyst med fredlege forhandlingar, burde bli løyst på den måten. Vi kunde då i det minste med slikt eit vedtak i Folkesambandet gjeva ord for dette, og vi kunde dermed like eins få gjort det klårt at alt som kunde bli gjort for fredlege forhandlingar, det var gjort, soleis at ingen etterpå skulde kunna segja at her var nokon ting forsømt, her var ein veg som kunde ha vore nytta, og som ikkje vart nytta. Eg må segja at anna meining kann eg i grunnen ikkje finna i slikt eit vedtak, men eg trur at det er meining nok, i det minste til å gjeva uttrykk for vår politikk. Um dette sende vi då frå utanriksministermøtet torsdag kveld eit telegram til den delegerte som vi hadde der nede på fyrehand, stortingspresident Hambro. Han var send med som delegert berre til det som ein kallar den 4. kommisjonen i Folkesambandet, som skulde setja upp budgett for neste år i Folkesambandet, so det skulde koma i orden; men han var viljug til å lata seg bruka som delegert til sjølve forsamlinga. Eg tenkte sjølv på um det skulde vera råd for meg å reisa dit ned, og eg tok til å granska reiserutone. Det viste seg at i desse tidene er det so vanskeleg å reisa, det er ikkje som fyrr då ein kunde koma dit ned på ein dag, no kann ein ikkje nå dit på mindre enn tvo jamdøger, kanskje må ein bruka endå lengre tid, og so skulde møtet vara i fleire dagar, og då syntest eg ikkje det var råd for meg å vera burte so lenge. Difor gav vi stortingspresident Hambro som delegert den instruksen som eg her har nemnt, - endå ikkje soleis at dette skulde vera eit endeleg framlegg, men soleis at vi bad han granska etter, tala med andre delegerte der nede og høyra korleis dei stod til slikt eit framlegg, og serskilt skulde han spyrja representantane for dei andre Oslo-statane, Nederland, Belgia og Luxemburg, um dei kunde tenkja seg å vera med på slikt eit framlegg som eg her har nemnt, og i tilfelle få andre nøytrale til å vera med. Eg må nemna at telegramma til Genève kann vi ikkje senda beinveges, dei går gjenom Tyskland, og vi veit at der vert dei lesne, soleis at instruksar i trumål kann vi ikkje senda den vegen.

Vi sender dei som telegram til Paris, sjølvsagt i siffer - og frå Paris har vi fått ein skipnad med telefon til Genève, på den måten er det instruksane går, og dermed går dei sjølvsagt litt seinare. Men det er den einaste måten vi kann gjeva instruksar til den delegerte i Genève just no, i det minste når det gjeld slike spursmål som dette. Difor var det at vi her i går fekk eit telegram frå hr. Hambro som var sendt fyrr han endå hadde fått mitt telegram frå torsdag kveld. Dette telegrammet frå hr. Hambro vil eg lesa upp. Eg må skriva det litt um for di det er ciffer, men eg skal gjeva det setning for setning soleis som det er. Han telegraferer at stemninga for å ekskludera Russland er overveldande, og at ein eksklusjon må reknast som absolutt viss. Kina, segjer han, vil lata vera å røysta i denne sak i rådet. Dersom Russland ikkje vert ekskludert, går alle dei amerikanske statane ut, det vil segja dei søramerikanske. Presidenten i Frankrike har sagt i går kveld at um ikkje Folkesambandet gjer vedtak um å støyta Russland ut, so kann Folkesambandet likso gjerne stengja. Serskilt England og Frankrike spør etter korleis Noreg og Sverige står, og dei spør etter det med stort utolmod. Inntrykket um Noreg og Sverige - som det vel her serskilt skulde gjelda - skulde halda seg frå å røysta, vilde vera nedslåande, og vilde skada varig den nasjonale vyrdnaden vår. Den ministeren frå Lithauen som er til stades i Genève, segjer at dei baltiske statane vil lata vera å røysta når spursmålet kjem fram i forsamlinga. Men, legg Hambro attåt, eg tvilar på det. Og det at han tvilar på det vil vel segja det same som at dei beint fram vil røysta mot eksklusjon, so det ikkje skulde kunna bli vedteke, endå um ein held seg frå å røysta.

Det var det som kom i går. Etter han so hadde fått vår instruks, kom det i natt eit nytt telegram som lyder soleis: Delegasjonane frå Nederland og Belgia har ingen fast instruks, og dei vil fyrst få instruks sin på måndag - det er på måndag forsamlinga møtest - men delegasjonane er heilt uviljuge til å skriva under på eit framlegg som det som har kome frå det nordiske ministermøtet. Ei delegert frå Balkanstatane - det står berre eit einaste ord der, so det er berre ein - har bede um at dei nordiske statane må stå i hop med dei um å røysta for eksklusjon, og Frankrike er svært verksam for dette. Meininga er reint formelt å gå fram på den måten, opplyser Hambro, at ein skal velja ei serskild nemnd i forsamlinga på måndag, som so skal gjera dette framlegget um at rådet - det er det som har den formelle makta her - skal ekskludera Russland, og då er det tanken å velja inn i den nemnda den svenske delegerte Undén, som for so vidt fyrst kjem i kveld til Genève, so han har endå ikkje kunna vera med i dette. England har lova Frankrike og Finnland offisielt å gjeva sin studnad til eksklusjonsframlegget.

Vi ser soleis at den delegerte som vi har i Genève i dag, svært sterkt går inn for tanken um eksklusjon, den som

vi har dryft på fyrehand millom dei nordiske utanriksministrane, og som vi var ueinige i. Undén reiste torsdag kveld til Genève med denne instruksen som eg her har sagt. Han fekk munnleg telefonmelding um han fyrr han reiste frå Stockholm torsdag kveld. Det er tydeleg nok at det er serskilt frå tvo sider at denne tanken um å ekskludera Russland er reist. Det er på den eine sida frå dei søramerikanske statane og på den andre sida frå England og Frankrike eller rettare sagt frå Frankrike med studnad frå England. Eg kann sjølv sagt svært godt skyna den tankeføringa som har bore fram dette framlegget. Det er ein naturleg reaksjon mot den valdspolitikken som Sovjetsamveldet her har ført. Men eg kann ikkje lata vera å minna um at dette i tilfelle vilde vera fyrste gongen at noko slikt blir gjort i Folkesambandet, og vi veit alle at det har hendt mange vonde og stygge ting fyrr i Folkesambandet, mange slag valdspolitikk har vore driven av stormaktene, og det har ikkje vore møtt på denne måten. Ein einaste gong har Folkesambandet gått so langt som til sanksjonar, og det førde ikkje fram, mykje for di sjølve dei stormaktene som fekk i stand vedtaket, ikkje var viljuge til å gjennomføra sanksjonane slik at dei kunde få full verknad. Difor har dei nordiske statane og umlag alle dei andre nøytrale småstatane teke det standpunktet at vi meiner at Folkesambandet ikkje duger til å føra ein tvangspolitik, og eg vil her leggja attåt - ikkje heller duger til å føra ein straffepolitikk. Slike vedtak kann kanskje taka seg godt ut teoretisk, men dei fører ikkje fram. Det kann ein segja um mange andre ting òg, at dei ikkje fører fram, men andre ting vil då i det minste ikkje vera anna enn råd med god vilje for fred; men praktiske tiltak som desse andre ting vilde vera, dei har heller ikkje ført fram og vil visseleg ikkje kunna føra fram no heller. Dei søramerikanske statane ligg langt burte, og dei har kanskje lett for å taka slike standpunkt. England og Frankrike har tydeleg no skyna at sambandet millom Russland og Tyskland er so sterkt, so det nyttar ikkje lenger å freista på å halda seg til vens med Russland, soleis som dei har ynskt, soleis som dei serskilt viste at dei vilde då Russland tok sin part av Polen. No slår dei då inn på ein heilt annan politikk, og so krev dei at vi andre skal fylgja dei i denne politikken. For min part trur eg ikkje det er rett at våre statar let seg bruka soleis som reidskapar i denne stormaktpolitikken. Eg trur vi får halda oss til dei tankane som vi har kome til på eige hand, og fylgja konsekvent den politikken som vi har fylgt her fyrr, når vi har drege vår konklusjon av det politiske nederlaget som Folkesambandet har lide. Vi kann ikkje rekna Folkesambandet for ei politisk makt som kann gripa inn, og dei einaste som vilde få kjenna dei praktiske fylgjone av ein slik politikk, ein straffepolitikk vend mot Russland, vilde vera dei tvo nordiske grannestatane til Finnland.

Det er då både prinsipielle grunnar og praktiske politiske grunnar som gjer at eg for min part må vara sterkt

mot den politikken som vår delegerte i Genève, hr. Hambro, har gjort seg til talsmann for i tilhøvet til oss. Eg vil nemna at han serskilt har sagt i telegrammet til oss, at han ikkje har uttala dette for andre, at han tvertimot har sagt at Noregs stode i desse spursmåla, står i det telegrammet - er so delikat at han vil ikkje uttala noka personleg meining til andre delegerte i Genève. Eg vil ha sagt dette so ein ikkje skal tru at han på nokon måte har vore illojal mot den norske regjeringa, dei meiningane han ber fram til den norske regjeringa, er då eit råd til oss, og vi er nøydde til å taka standpunkt til det so fort som råd er, for di Folkesambandet, forsamlinga der, møtest no på måndag, og det er tydeleg meininga at dette skal gå fort. For min part held eg då på at vi skal bli ståande ved det som vi vart einige um på utanriksministermøtet her um torsdag. Det har ikkje vore råd for meg å få høyra um den danske eller den svenske regjeringa skulde ha skift meining i desse siste dagane. Eg har straks i går kveld late både den danske og den svenske utanriksministeren få kunnskap um telegrammet frå hr. Hambro, so dei då i alle tilfelle skal få vita um den stemning som han meiner råder i Genève, men eg har endå ikkje kunna få svar på dette - og vonar eg skal kunna få det i fyremiddag - og det er då klårt at det har sitt å segja ogso for det standpunkt vi skal taka, kva dei meiner i den danske og den svenske regjeringa. Det kann serskilt ha sitt å segja for den forma som standpunktet vårt skal få i Genève, anten vi berre skal lata vera å røysta i spursmålet um eksklusjon eller um ein beint fram skal røysta imot. Skulde det vera so som hr. Hambro telegraferer, at dei baltiske statane vil nøggjast med å lata vera å røysta, so er det klårt at vi har ingen grunn til å gå lenger enn dei og beint fram røysta imot eksklusjonen, for det er meir aggressivt og aktivt enn å lata vera å røysta.

Med umsyn til den formelle framgangsmåten vil eg som sagt gjerne vita kva dei tenkjer i den svenske regjeringa. Eg vil gjerne at Noreg og Sverike skal stå i hop i denne saka, soleis som eg trur at vi har gjort til denne stund.

Dermed har eg sagt det som kann vera å segja um dette spursmålet, men eg må endå nemna og understreka at krigen i Finnland har reist andre spursmål som serskilt gjeld Noreg og Sverike, gjeld oss på litegrand ulik vis, men gjeld oss baae tvo. Det er spursmålet um ein på nokon måte utan brot på nøytraliteten kann gjeva Finnland den hjelpa som det ynskjer og som det visseleg sårt treng i striden sin, lata Finnland få dei tilførselone som det har bruk for. For Sverike gjeld dette beint fram tilførsel av svenske varor og - lat meg segja det som det er - svenske våpen. For Noreg gjeld det spursmålet um transitt for tilførsel til Finnland frå andre land på andre sida av havet, tilførsel frå England, frå Amerika. Det er då spursmål som naturleg reiser seg, og eg strekar under at det som det her er tale um, det kann desse

to regjeringane i Sverige og Noreg gjera utan at dei dermed kjem i strid med nøytralitetspliktene sine.

So har De set at i Sverige er det ei stor rørsle for at friviljuge skal reisa til Finland og gå med i krigen, og tanken er framme her i landet òg. Her hos oss er det soleis at i sjølve straffelova - eg trur det er i § 133 - har vi eit forbod mot verving, mot å verva folk til framand krigsteneste, eit forbod som gjeld for norske statsborgarar. Det er soleis ikkje tale um at det kann bli høve til det her i landet, men spursmålet er um ein i denne saka skal eller bør gjera som det vart gjort under den spanske borgarkrigen, at vi dessutan skal nytta ei lov frå 1937 som gjev Kongen rett til å forby friviljuge å gå ut i framand krigsteneste. Når det gjeld det spursmålet må eg nemna at det som Finland fyrst og fremst har bruk for, etter det vi høyrer derifrå, det er ikkje friviljuge soldatar, men det er friviljuge offiserar. Med offiserar veit vi alle saman at det er soleis i Noreg at vi ikkje har for mange av dei. Skulde vi tala reint militært, er eg viss på at ein vil segja at vi har for få, og då gjeva løyve for norske offiserar til å gå friviljug til Finland, det kunde vera fårleg for oss sjølve, og eg skal straks nemna ting som serskilt kann spela inn. Annarleis kann det sjølvstøtt vera med dei meinige; men der er det då soleis for Finland at det er offiserar dei har bruk for. Å få dit burt meinige som kjem utan våpen, utan noko slag utrusting som trengst for krigsførsle, vilde venteleg for Finland ikkje vera til hjelp, men berre ei byrd. Eg nemner her desse praktiske spursmåla, so ein kann taka dei med, um ein dessutan vil tenkja prinsipielt på sjølve saka.

Men det er endå ein ting til i dette finske spursmålet som vedkjem oss nærare enn alt anna. Då sovjetregjeringa i oktober kom med sine framlegg - som det den gongen heitte - til Finland, bygde dei fyrst og fremst på dette at Finland skulde avhenda visse område av sitt land og dessutan gjeva Russland høve til ein flotebasis ein annan stad i det finske området, alt i hop med det fyremålet å tryggja Leningrad mot fiendsleg pågang frå andre framande makter, det var fyremålet. Men samstundes med at sovjetregjeringa kom med desse framlegg, som sidan vart ti krav til Finland, kravde dessutan sovjetregjeringa at Finland skulde gjeva frå seg ein part av landet sitt nord med Ishavet, resten av det landet som heiter Fiskarhalvøya, den vestre halvta, som høyrer til Finland. Sovjetregjeringa gav ingen grunn for dette kravet, og det er heilt klårt at vi i Noreg som såg dette og fekk høyra um dette, uvilkårleg måtte tenkja at dette vilde segja det same som eit steg på vegen fram mot Noreg. Vi kunde tenkja oss i det minste at etterpå vilde det koma eit krav til Noreg um å få land eller kanskje hamner innanfor det norske landområdet. Noko slikt krav har ikkje kome frå Sovjet-Samveldet. Det har teke til i den siste tida å gå gjetord på mange kantar i verda. Eg har fått telegram um det frå Amerika, frå Frankrike, frå England, frå Danmark; og frå mange kantar har det gått gjetord um at slikt krav på

norsk landumråde var sett fram frå russisk side. Det er ikkje tilfellet, noko slikt krav har vi ikkje fått, og eg har difor kunna avsanna desse gjetorda som soleis kom. Men sjølv sagt, um eg dylja for meg sjølv - og ingen kann dylja for seg sjølv - at ein otte i so måte måtte vi ha for at noko kunde henda når Russland ein gong var ferdig med det det vilde ha i Finnland. So hende det no sist onsdag natt - d.v.s. natta til torsdag - at eg fekk eit telegram frå legasjonen i Berlin. Det var eit siffertelegram, og eg skal gjeva innhaldet av dette telegrammet:

«Legasjonen har i dag» - d.v.s. sist onsdag - «fått vita av tridjemann, som har til kjelde høgtstående embetsfolk i det tyske utanriksdepartementet, at sovjetregjeringa har gjeve den tyske regjeringa melding um dette: Når russane har fått sett igjennom dei krava som dei har reist i Finnland, vil dei kome med ultimatum til den norske regjeringa um å avhenda isfrie fjordar i Finnmark.»

Noka nærare geografisk grense vart ikkje nemnd, men telegrammet strekar under at det var nytta fleirtalsform, «isfrie fjordar». -

«Den tyske regjeringa skal» - heiter det so i dette telegrammet - «ha gjeve sovjetregjeringa lovnad um at ho vil halda seg passiv um Russland gjer noko slikt. Det er just no ein russisk handelsdelegasjon i Berlin for handelspolitiske fyremål. Spursmålet skal ha vore dryft med denne delegasjonen. Dette» - legg so den norske sendemannen i Berlin attåt - «har eg dessutan fått høyra frå ein annan kant, som likeins har kunnskapen sin frå det tyske utanriksdepartementet.»

Det er klårt at eit telegram som dette måtte skapa uro og otte her hos oss i den norske regjeringa. Det er like eins klårt at dette ikkje er ei autentisk melding, og kor langt vi torer lita på sanninga av det som her er nemnt, er ikkje lett for oss å avgjera. Vi har endå ikkje fått skriftleg melding frå Berlin um kven det er som er kjelda, vi veit ikkje kven det er i den norske legasjonen der som har fått kunnskapen, og vi veit ikkje kven det er som har gjeve kunnskapen, so vi har sjølv sagt full rett til å setja eit spyrjeteikn ved meldinga. På den andre sida er det ikkje noko sers urimeleg i meldinga, vi kunde godt festa lit til ho og tru at dette var sant.

Den norske regjeringa har no i desse dagane sytt for å styrkja nøytralitetsvernet vårt i Finnmark. Diverre var just i fyrre vika Varanger bataljon, som låg lengst aust, send heim, men Alta bataljon er send dit aust i staden, og har nått fram dit, so vi har styrkt landet vårt lengst aust. Dessutan er det gjeve ordre um å senda ein bataljon frå Sætermoen og frå Drevjamoen til Finnmark, so vi har på den måten styrkt landforsvaret. Det kann sjølv sagt vera tale um dessutan å styrkja sjøforsvaret. Dei flya vi hadde sendt upp

til Finnmark fyrr, hadde ein tenkt å taka tilbake, men dei fekk ein då stansa, soleis at dei vart verande der nord.

Men denne meldinga måtte sjølvstegt ikkje berre få innverknad på dei militære tiltaka, men måtte koma til å vega noko i dei dryftingane vi har havt i Regjeringa elles um politikken vår i det finske spursmålet. Eg vil då få segja at dette har kanskje heller gjort oss endå varare enn vi fyrr var med umsyn til den måten vi vilde taka nøytralitetspolitikken vår på, soleis at vi har ikkje av umsyn til denne meldinga kunna gjera noko skifte i det som vi fyrr hadde vedteke.

Eg vonar, hr. formann, at eg på denne måten har gjort so full greie som råd kunde vera, for dei ulike spursmåla som krigen i Finnland har reist for oss her i vårt land, har gjeve greie for korleis vi har set på dei i den norske regjeringa, har gjeve greie for dryftingane våre med Danmark og Sverige, dryftingar som sjølvstegt endå ikkje har nått heilt til endes, og at eg dermed har gjeve grunnlag for ei dryfting her i utanriksnemnda og for eit standpunkt, som utanriksnemnda no etter mitt skyn bør taka. Det standpunktet som det gjeld å taka, det er til den instruksen som delegasjonen i Genève skal ha. Eg vil nemna at just for di vi ikkje her frå Oslo kann ha munnleg samråd med den delegerte som vi no har i Genève, kann det vera tale um straks i dag å senda ein delegert til derved, ein delegert som då i tilfelle kann nå fram dit måndag kveld.

Formannen: Jeg skal få lov til å be om at instruksen til den delegerte til Folkesambandet blir referert en gang til.

Statsråd Koht: Det telegrammet som vart sendt torsdag kveld, den 7. desember, til legasjonen i Paris, gjekk ut på dette: Utanriksdepartementet bed legasjonen i Paris so stutt som råd er, å gjeva hr. Hambro etterfylgjande melding - no skal eg lesa det referatet som er sett upp frå dette siffertelegrammet: Utanriksministrane for Noreg, Sverige og Danmark har dryft spursmålet um Folkesambandet skulde gjera eit vedtak som svarar til den resolusjonen som vart vedteken i 1937 i Kina-Japan-konflikten, men har fyrebils vorte samde um å granska stemninga med umsyn på eit framlegg frå Forsamlinga til resolusjon. Framlegget skulde ha tri punkt. 1) Konstatering av ågang fra Sovjetunionen. 2) Oppmoding til Sovjetsamveldet um å draga sine troppar tilbake frå finsk territorium. 3) Oppmoding til Sovjetsamveldet um å taka upp nye fredlege forhandlingar med Finnland. - Vidare bed ein Hambro røkja etter snarast råd er, um Luxemburg, Nederland og Belgia måtte vera huga på å gå med på slikt eit framlegg. Dersom det er so, vil Hambro få endeleg instruks. Det er tanken hjå utanriksministrane at ein bør freista få framlegget underskrive av so mange nøytrale statar som mogleg.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det var med den største interesse vi påhørte utenriksministerens redegjørelse, og jeg for min part kan ikke si annet enn at de linjer som han trakk opp for sitt syn på politikken, i det store og hele tatt faller sammen med mitt syn. Fra det øieblikk jeg hørte at Finnlandssaken skulde legges frem for Folkeforbundet, gjorde jeg mig op den mening, at det kan ikke nytte å skjenne. Vi har hatt nok av demonstrasjoner fra Folkeforbundets side. Det gjelder nu å prøve om Folkeforbundet kan nå frem til en fredelig løsning mellem Sovjet og Finnland. Efter den stilling imidlertid som Sovjetregjeringen har tatt til de forsøk som er gjort fra svensk side, idet den erklærer den sittende finske regjering for en ulovlig regjering og at den er i full overensstemmelse med hvad den kaller den lovlige regjering i Finnland, så kan man jo si sig selv at et sådant skritt fra Folkeforbundets side neppe vil føre frem. Men det hindrer ikke at det bør gjøres. Imidlertid er jo saken blitt meget mer komplisert enn jeg tenkte mig, ved det utenriksministeren idag har oplyst om det sterke krav på eksklusjon som er reist fra så mange stater og som støttes umiddelbart - sies det - av både Frankrike og England. Hele vår politiske stilling og fremtid er jo i den grad knyttet til vestmaktene at vi her må være nokså varsomme, - jeg kommer siden tilbake til det i forbindelse med det siste Berlin-telegram.

Jeg hadde tenkt mig en annen ting også i Genf, hvor jeg mente at de nøytrale stater kunde operere sammen. Det var ved siden av dette direkte fredsforsøk like overfor Sovjet å reise spørsmålet like overfor vestmaktene om mulighet av en *fredsaksjon i Europa*, og da søke Amerikas støtte til det, bringe vestmaktene og Tyskland sammen til en konferanse hvor fredsspørsmålene åpent blev drøftet. Jeg har tenkt på det nettop fordi jeg sa mig selv at en fredsaksjon like overfor Sovjet blir umulig. Men også her vil vel resultatet bli negativt, så lenge vestmaktene med Storbritannia i spissen synes å innta det standpunkt at øieblikket ikke er modent til et forhandlingsforsøk så lenge balansen mellem Tyskland og vestmaktene ennå er såvidt slett på vestmaktenes side som den er idag. De mener at tiden arbeider for dem, og der synes ikke å være nogen tilbøielighet hos dem på det nuværende tidspunkt til å gå til fredsforhandling, til tross for at man skulde tro at det som skjer mellem Sovjet og Finnland, skulde ryste vestmaktene også meget sterkt.

Med hensyn til dette eksklusjonsspørsmål kunde man tenke sig en mellomvei, således at man først tok op til overveielse spørsmålet om en fredsappell fra Folkeforbundets side til Finnland og Sovjet og utsatte spørsmålet om eksklusjon, inntil der forelå svar fra Sovjetregjeringens og Finnlands side med hensyn til det initiativ til fred som Folkeforbundet tok. For hvis så Sovjet grovt avviser også Folkeforbundets anmodning om å søke å komme til forhandlinger og så slutt på krigen, så vil naturligvis Folkeforbundets stilling like

overfor eksklusjonsspørsmålet kunne bli en annen - også vår opfatning av spørsmålet og vår stilling til spørsmålet kanskje også en annen. Jeg bare reiser dette spørsmål, for annet enn et spørsmål kan det ikke være.

Jeg tviler ikke på at hr. Hambro er helt lojal, men jeg går også ut fra at det vil henstilles til hr. Hambro ikke å holde nogen tale på Norges vegne uten at den tale er konform med Regjeringens opfatning. -

(Utenriksminister Koht: Sjelvsagt.)

Ja, for vi kjenner jo hr. Hambros impulsive natur, og det kan lett falle fra hans side ord som kanskje ikke den norske Regjering fullt ut vil anerkjenne som sine.

Finnes opfatning med hensyn til eksklusjonsspørsmålet, som den fikk uttrykk i Tanners samtale med utenriksministeren, burde jo også kunne øve noen innflytelse på diskusjonen dernede, slik at man kanskje kunde gå med på en slik utsettende bevegelse som den jeg her nevner, og da måtte naturligvis enhver diskusjon om eksklusjon, ethvert forslag om eksklusjon, ikke tas op forinnen fredsaksjonsresultatet forelå. Det var dette Folkeforbundsspørsmålet.

Så var det hjelpen til Finnland. Hvad frivillige til Finnland angår, så kan jeg ikke si at jeg interesserer mig så sterkt for det, for all den stund det - som utenriksministeren sier - i første rekke gjelder offiserer, så tror jeg det er meget vanskelig for oss å sende frivillige til Finnland. Og så sympatisk det naturligvis er at folk vil kjempe for en slik sak, så tror jeg ikke at det betyr så meget for Finnland. Derimot betyr naturligvis transporten av varer, transittretten, uhyre meget, og hvis det er overensstemmende med vår nøytralitet, kan ikke jeg forstå annet enn at der må vi gjøre som Sverige gjør og la det bli adgang til å motta varer som skal til Finnland, også her i Norge.

Men alt dette må jo sees på bakgrunn av det foruroligende telegram som er kommet fra Berlin. Jeg må si at jeg trodde - og jeg har også sagt det - at Sovjet neppe vil gjøre krav på et norsk havneområde. Det vilde jo være noget ganske nytt. Under hele zar-tiden blev vi stadig skremt med denne åpne havnen, men det var vel nærmest skremsler. Men at Sovjet, som dog ennu i ord og talemåter fastholder at det er de små lands beskytter og vil fred og jeg vet ikke hvad, nu skulde finne på et sådant skritt overfor Norge, hvor de dog neppe kan gjøre gjeldende at de kommer for å støtte en folkeregjering mot den nuværende regjering, - skjønt Vårherre må vite om det er umulig at det også her i landet kunde skrapes sammen en «folkeregjering» som de da vilde støtte for å befri oss ulykkelige mennesker fra den ulykke som ministeriet Nygaardsvold må sies å føles å være for mange mennesker - det kan naturligvis tenkes, skjønt jeg ikke tror det. Jeg tror vi er litt anderledes beskyttet i så henseende enn Finnland. Så er det en ting til som for mig har stått som nokså avgjørende. Det er vel neppe tvil om

at det som Sovjet gjør, er i høi grad pinlig for Tyskland, ikke alene for det tyske folk i stor dybde og stor bredde, men like op til den tyske regjering. Men det er utvilsomt en del av den betaling Ribbentrop har måttet yde for å få pakten med Sovjet istand. Betalingen omfatter altså alt det som var russisk før Versaillesfreden. Men at Russland skulde ha fått rett til å gå videre, det tror jeg ikke, til tross for det telegram som er innløpet. Her er nemlig en annen forskjell også som i grunnen trer sterkt frem, det er raseforskjellen. Og Hitler har jo ennu ikke - han har jo forlatt mange standpunkter -, men han har ennu ikke forlatt opfatningen om den germanske rases overlegne egenskaper, og at han skulde være med på å utlevere så fine germaner som vi er, til Sovjet, det tror jeg ikke. Om finnene kan det jo sies at de ikke er av arisk rase, - er de ikke ugrisk-mongolske eller noget slikt? Men at han skulde la de nordiske germaner bli gjenstand for sovjetisk rov, det tror jeg ikke. Dertil kommer at også for Tyskland er der jo en fremtid i Europa, og det kan være galt nok at Sovjet synes å ha fått rett til å beherske Den botniske bukt og størstedelen av Østersjøen, men at Tyskland selv nu i sitt hat og i sin kamp mot England skulde se på at Sovjet besatte nordnorske havner, det tror jeg ikke. Vel, vi har sett meget som vi på forhånd ikke trodde på, og det er all grunn til å være var, og være for var. Og nu kommer jeg til det som gjorde at jeg synes at man måtte forsøke å ta litt hensyn til vestmaktenes stilling i Folkeforbundet, slik at vi ikke kom i et forhold til dem som kunde bli ubehagelig, og det er det at hvor det gjelder denne meddelelse om krav på nordnorske havner, der tror jeg det er ganske nødvendig underhånden og i stillhet å sette sig i forbindelse med Storbritannia. Det må Storbritannia få kjennskap til. Og selv om Storbritannia dessverre ikke kan hjelpe Finnland på grunn av Finnlands geografiske situasjon, så ligger gudskjelov vi slik til at Storbritannia meget lett og hurtig kan hjelpe oss. At vi derved kommer i krig med Tyskland, det er nok gitt; men hvorledes vil vår stilling bli hvis vi isolert og uten hjelp skal forsvare oss mot et sovjet-overfall i nord? Jeg tror nok at denne situasjon er så alvorlig at man må regne med alle muligheter, og nettop derfor tror jeg det er politisk klokt og politisk nødvendig at Storbritannia er orientert. Det jeg nemlig også synes vi må være opmerksom på i de siste dager, det er Tysklands trykk på de nøytrale. Det synes som om Tyskland i stigende grad regner med den mulighet at det må gå til et trykk på de små nøytrale stater, både Belgia og Holland, men også Sverige og Norge. De uttalelser vi har sett og også har hørt i radio, tyder på at det vil si: Vi er venner med Norge og Sverige, Holland og Belgia så lenge disse land virkelig hevder sin nøytralitet like overfor Storbritannia på en måte som vi finner tilfredsstillende. Men det sier sig selv at slik som alt dette utvikler sig, sjøkrig, handelskrig, så blir og må Tyskland bli mer og mer utilfreds med den måte hvorpå vi

hevder vår nøytralitet. Vi har i forrige møte snakket om tonnasjearrangementet, vår flåtes stadig stigende tjeneste for vestmaktene, og nu stansen av tysk trafikk vestover, nektelsen av å ta tysk transittlast. Alt dette ligger i dagen, og går fra galt til verre. Og skulde det ikke lykkes å få en handelsavtale med England - der arbeides jo nu på det i disse dager - som er av den art at den tilfredsstiller også Tyskland, er jeg bange for at vi kan vente et ganske sterkt trykk der. Og det er mulig at vi kan se denne Berlin-historien på den bakgrunn at her gjelder det et samarbeide mellom Tyskland og Russland for krig mot Skandinavi. Det er mulig. Men nettop derfor er det jeg mener det er nok så nødvendig å være i kontakt med Storbritannia, for efter min mening er det ganske nødvendig i det øieblikk at Sovjet virkelig skulde fremkomme med en slik forespørsel, at vi ikke alene kan svare nei på bakgrunn av hvad vi selv kan by av motstand, men svare nei på bakgrunn av den støtte vi får fra vestmaktene.

Statsråd Koht: Eg bed um ordet med det same, for det var sume ting av det som hr. Mowinckel sa, som eg må gjera nokre merknader til. Spursmålet um å få i stand ein fredsaksjon som skulde gjelda fred millom vestmaktene og Tyskland, høyrde òg til dei ting vi dryfte på dette utanriksministtermøtet no i fyrrdags. Vi var alle klåre over at det som hende i Finnland no desse dagane, burde kunna skapa fyresetningar for ein mogleg fred i Vest-Europa, for di vi kjende oss toleg trygge på at det i det minste var mange i Tyskland, og jamvel millom dei som har makta i Tyskland, som syntest at dette som Russland no gjorde, vart for mykje. Men vi såg samstundes at fiendskapen millom Tyskland og vestmaktene vel heller har kvesst seg til i det siste, og at bandet millom Tyskland og Russland har fest seg sterkare og sterkare. Det er vel so at det er *ein* mann i Tyskland som er hovudmannen for denne politikken, det er Ribbentrop, og so lenge han sit som utanriksminister, kann ein vel gå ut frå at denne venskapspolitikken med Russland blir halden uppe, og at so lenge det er tilfellet, er det inga von for ein fredsaksjon i Vest-Europa. Hr. Mowinckel nemnde at dette med Finnland kunde bli rekna med som ein part av betalinga Tyskland gav for den russiske venskapen. Eg har freista på ymse kantar få kunnskap um kva som i røynda er avtala millom Tyskland og Russland, og eg har fått melding frå ulike sidor som går i den same leia, at det som vart avtala, var det som galdt dei sør-baltiske statane, Estland, Latvia, Lithauen, men at det ingen avtale var gjort som galdt Finnland. Når so likevel Russland har kasta seg over Finnland, er det ikkje til glede for Tyskland; men Tyskland kjenner seg i den situasjonen det no står i - i krig med England - bunde i det minste til å halda seg passivt, ikkje røra ved den saka, men lata Russland få halda fram. Og just difor har eg ikkje rekna det for heilt utruleg, dette som har kome frå Berlin um at Tyskland jamvel skulde tola og halda seg i ro um Russland kasta seg

over Noreg eller kom med krav til Noreg og vilde ha ein part av norsk Finnmark. Det er inga sak å få det tyske folket, den tyske opinionen, i det minste utvendig set, overttydd um at dette ikkje i det minste er i strid med den germanske politikken; for det er berre å fortelja at i Finnmark der bur det finner, der bur det folk frå Finnland, samar og lappar, og fortelja at i grunnen er dette slett ikkje gamalt norsk land, det er land som høyrer til folk av ein annan rase, og ein kann jamvel visa til at det var ei tid i vår historie då det russiske riket kravde skatt langt inn i norsk Finnmark. Det er inga sak, når ein vil ein ting, å finna grunnar for det som kann overttyda dei som gjerne vil bli overttydde. Dei overttyder ikkje oss, men det hjelper ikkje. Det er det som gjer, som sagt, at eg ikkje held det for heilt utruleg - ingen ting er utruleg no i våre dagar etter alt det som har hendt - vi må rekna med at slikt kann henda som det som er varsla um frå Berlin, endå eg, som eg sa i stad, ikkje reknar det for å vera heilt visst og avgjort med det; eg lit ikkje so på ei melding som kjem gjennom ein tridje mann, at eg segjer dette er eit faktum. Men den otten eg alltid har havt i dette stykket, har eg, eg kann ikkje segja anna, fått styrkt gjennom denne meldinga.

Hr. Mowinckel nemnde tanken um å venda seg til England i denne saka. Det er eit spursmål vi har dryft i Regjeringa, vi har havt det uppe og har dryft det frå ulike sidor. Det melder seg mange tankar for slikt eit spursmål, det er slett ikkje so endefram det heller. Hr. Mowinckel tala i denne samanhengen um det tyske trykket på dei nøytrale, men i denne fyrste tida, no endå, er det soleis at det vi kjenner sterkast, er det engelske trykket på dei nøytrale. Det er England som kjem til oss med alle slag krav, og som ikkje berre kjem med krav, men som gjennomførar ein politikk som trakkar under føtene traktatar og rett. Hr. Mowinckel kjenner personleg til korleis dei bryt den traktaten som er um post på norske skip, korleis norsk post blir teken i land i Storbritannia frå norske skip og granska der. Dei segjer på engelsk side at dette gjer dei for di dei vil hindra at tysk post skal koma fram, men eg fekk just sjølv i går eit brev frå Amerika som var stempla med at det hadde vore opna av den britiske censuren, so det er heilt klårt at dei tek ut ikkje berre tysk post, men dei tek post som jamvel skal til den norske utanriksministeren, og les. Det er eitt punkt. Men so kjenner vi alle til det trykket som England legg på oss i handelen, eit trykk som er so sterkt at både vi og alle dei nøytrale, aller sist Sambandsstatane som somenn har sin sympati på den engelske sida i orden, har mått protestera mot det. Det er eit veldig engelsk trykk, vi står nær sagt i dagleg strid mot den britiske regjeringa i alle desse spursmåla. Difor er det i det minste just no vanskeleg å gå til England og be dei taka seg av dette spursmålet og i tilfelle kanskje endå til lova oss hjelp. For den britiske regjeringa kjenner det sjølv soleis no at vi er nøydde til å

godtaka alle krav som ho kjem med, og taka imot all den ulovlege og traktatstridige framferda dei nyttar mot oss, for di dei trur at vi må vera bundne til dei, at vi ikkje kann anna. Skulde vi so koma til dei med ei bøn um hjelp, vilde vi vera endå meir valdgjevne den britiske tvangen. Å gå til England med dette i denne stunda - vel å merka når vi endå ikkje har noko autentisk, men berre har gjetord å halda oss til - vil segja det same som å gå til allianse med England. Det vilde vera valet millom England og den andre parten. Det vil vi i det minste venta med so lenge det er mogleg at vi kann halda oss nøytrale. Det kann vel ingen tvil vera um at kom vi til England med slik ei sak som denne, vilde England på si side reisa krav som gjekk heilt ut over nøytraliteten vår, både politiske og militære krav - det var alliansen med ein gong. Det er mogleg at vi kann vera nøydde til det likevel, men vi må då vera heilt klåre over dei konsekvensane som det med ein gong fører oss inn i. Difor vil eg for min part råda frå å gjera noko beint fram diplomatisk steg i tilhøvet til England fyrr vi står i den stoda at det er naudsynt å gjera det. Eg vil segja at det godt kann vera mogleg likevel å lata England få kunnskap um det som vi har høyrte frå Tyskland, ein kunnskap som då berre skulde vera til kunnskap og til ettertanke utan noko slag oppmoding frå vår side um hjelp, på nokon måte. Den britiske ministeren har i fyrstninga av denne vika, eg tenkjer det var måndag, spurt meg um vi hadde nokon serskilt otte for Russland, eller um det hadde kome krav frå Russland som galdt Finnmark, so eg veit at den britiske regjeringa er interessert, og vi kann nytta høvet til å lata England få den kunnskapen som i so måte skulde vera ynskjeleg. Men eg vil i alle tilfelle freista gjera det på ein måte so det ikkje skal vera ei bøn um hjelp, at det ikkje skal driva oss inn i den situasjonen at England endå meir enn no kann gå fram mot oss som vi skulde vera ein engelsk provins. Det er det dei gjer i dag.

Vi har like eins vore sterkt inne på det i Regjeringa at det kunde ha fylgjer å røysta mot England når det galdt eksklusjon av Sovjet-Samveldet frå Folkesambandet. Det kunde kanskje koma til å driva England noko burt frå oss, men eg vil då minna um at tanken um eksklusjon ikkje har kome frå engelsk side. Det framlegget som kom frå engelsk side, var å taka upp att den same resolusjonen som var gjort i spursmålet um Japan og Kina for 2 år sidan. Det var det engelske framlegget, men etter Frankrike har gått inn for eksklusjon, har England gjeve det sin stønad, og kann vi då finna ei anna form, anten ved at ein i tilfelle ikkje røyster, eller ved at ein arbeider for, som hr. Mowinckel nemnde, at vi kunde få avdrygt heile dette spursmålet, soleis at ein frå fyrsten berre gjorde det som vi i dei nordiske regjeringane har vorte samde um burde gjerast, ja då kann vi nok koma gjennom denne situasjonen og utan å støyta for mykje til den sida.

Sundby: Står Finnland i Genève sammen med Frankrike om eksklusjon?

Statsråd Koht: Det var nettopp det eg no skulde segje eit ord um. Det var sist tysdag at eg hadde min samtale med den finske utanriksministeren Tanner, der han uttala seg mot tanken um eksklusjon. Men den gongen lå dette eksklusjonskravet endå ikkje so sterkt fyre som det ligg no, so eg veit ikkje um den finske regjeringa av den grunn har kome til å skifta standpunkt. Eg kann berre referera til det standpunktet som eg veit at den finske utanriksministeren hadde sist tysdag. Den finske regjeringa har ein fast delegeret i Genève, Holsti. Det er noko som eg nok torer nemna her i utanrikskomiteen, at denne mannen, Holsti, vel kanskje er den sterkast engelskvennlege statsmannen som dei har i Finnland. Kva innverknad han då kann ha på den finske politikken i dette spursmålet, kann eg ikkje vita, men eg berre nemner det, så vi kann sjå korleis det ligg reint faktisk. Eg kann ikkje draga noko slag konklusjon her anna enn å gjeva den opplysninga eg har gjeve, som då kvar medlem må vega for seg. Men som sagt, frå fyrsten i minsto, då tanken om eksklusjon kom opp, var den finske regjeringa imot.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg er glad jeg straks får ordet, fordi jeg må ta avstand fra utenriksministerens slutning av hvad jeg sa. Det er da ganske utenfor min tanke at vi på det nuværende tidspunkt på grunnlag av dette problematiske telegram fra Berlin skulde gjøre noget skritt likeoverfor England, som kunde opfattes som om vi bad om eller ønsket en allianse. I den henseende er jeg ikke i tvil, for jeg husker godt hvad der skjedde under den siste krig, da Tyskland truet med et ultimatum som England kjente til. Da var England villig til å sende en del av sin flåte for å dekke Kristiansand. Det blev absolutt avvist fra den norske regjerings side, fordi det vilde bety et brudd på vår nøytralitet, hvis vi bad om, eller aksepterte et sådant tilbud. Så forsiktig var man den gang, og så forsiktig må man selvfølgelig være nu også. Jeg mente ikke annet enn det som jeg fikk et inntrykk av at utenriksministeren var enig i, at den engelske regjering ganske nøkternt og rolig må få beskjed om at vi har fått et sådant telegram, så får den engelske regjering selv gjøre sig op de tanker om det telegram som den ønsker å gjøre sig op. Jeg mener det er riktig at den engelske regjering straks får beskjed om det, enten gjennom Colban - hvad jeg tror er det riktigste og det heldigste - eller gjennom Dormer her i Oslo, slik at de ikke bakefter skal kunne si at vi ikke har holdt England orientert om et så viktig spørsmål. For blir England orientert, kan det meget godt tenkes at England og den engelske regjering selv gjør sig op sin mening om hvad der skal skje, og hvad der bør skje, hvis et slikt krav virkelig kommer fra Sovjets side. Dette var min mening, og lenger gikk den ikke. Jeg kjenner sanndelig til - jeg hadde nær sagt - nesten like godt som utenriksministeren, hvad Storbritannia presterer, når det

gjelder trykk på oss. Men det er jo det samme som i den forrige krig. Nu vil de gå til en blokade uten ringeste hensyn til de nøytrales rett, til folkerett, og der presser de på. Men hvis utenriksministeren tror at den blokaden blir sterkere om vi orienterer England, enn om vi undlater å orientere England, tror jeg han tar feil. Der er ingen grenser for det trykk England vil øve på oss, det vil hverken stimuleres eller svekkes. Det er simpelthen det de mener er nødvendig for krigen, og det er sørgelig at de mener at vi alle sammen burde være like fornøiet over alt det de finner på, som de selv er. I den henseende tror jeg det er lite håp om å vinne forståelse fra Englands side, selv om de nøytrale står nokså sterkt sammen. Det som er det skammelige med disse våre Amerika-skib, er at de faktisk tar dem inn for postens skyld, utelukkende for å begå den ulovlige handling å ransake vår post. F.eks. «Oslofjord» som er på vestgående til Amerika med all juleposten, den blir sannsynligvis innbragt idag eller imorgen. Enhver kan si sig selv at for Tyskland vilde det være aldeles storartet om den båten støtte på en mine. Det vilde i høieste grad bli utnyttet til agitasjon mot Storbritannias krigsførsel. Jeg har et stille håp om at Storbritannia, selv om det har sagt at det vil ta «Oslofjord» inn, allikevel lar den passere, men det er ikke noget sterkt begrunnet håp. Østgående skib har vært svært heldige og er kommet gang på gang igjennem, men det er, så vidt jeg kan forstå, meget lettere å komme gjennom på østgående reise enn på vestgående, fordi den engelske blokadelinje jo ligger like utenfor vår territorialgrense langs hele Norge. De kan følge et skib som «Oslofjord» fra Bergen og nordover, og passe på når og hvor det går fra den norske kyst. Vi får nu håpe på gode nyheter, men slik er situasjonen; den er sanndelig så gal som den kan være. Men allikevel - hvor skal vi hen, hvis ulykken skjer, kan der være tvil om det? Det har utenriksministeren før en gang sagt og pekt på eksemplet fra Danmark under Napoleonskrigene. Der kan ikke være tvil.

Lykke: Dette møte er vel et av de alvorligste som stortingsmennene noen gang har deltatt i. Fra den forrige krig kjenner vi den hensynsløshet som utvises fra stormaktenes side overfor nøytrale, og det vi har hørt i den senere tid, viser at krigen føres jo nærmest på bekostning av de nøytrale, selvfølgelig også på egen bekostning, men det går i aller høieste grad ut over de nøytrale. Men nu foreligger en ny situasjon, nu er det hele rykket oss nærmere inn på livet enn nogensinde før. Når man her veier det spørsmål om man skal kunne oprettholde vår nøytralitet eller ikke, synes jeg man forbigår det absolutt alvorligste: Skal man la Russland plukke de nordiske land ett for ett, eller skal man med en gang erklære sig solidarisk? Jeg vil ikke ha uttalt nogen mening idag, men det er jo spørsmålets kjerne.

Hvad angår det foruroligende telegram fra Tyskland, som man nu mener bør komme til Englands kunnskap, vil jeg si: Er det nogen som er i tvil om at England kjenner den situasjon?

Vi vet det jo selv, og at Dormer har spurt om dette, er selvsagt en naturlig konsekvens av det som er tilflytt særlig den engelske etterretningstjeneste. Men at han får rede på det er også jeg helt enig i, uten derfor å komme med nogen bønn om hjelp, som jeg forøvrig heller ikke forstod at hr. Mowinckel hadde ment.

Det egentlige spørsmål som idag blev forelagt komiteen, var det finske spørsmåls behandling i Folkeforbundet. Hr. Mowinckel var der inne på en mellomvei, man skulde få eksklusjonsspørsmålet utsatt for først å høre hvad svaret på den aksjon som lå i den norske resolusjon, hvis den blev vedtatt, måtte foranledige fra Russlands side. Men dessværre er det noget som kommer i veien der også, nemlig den uforskammede skrivelse som Molotov har sendt Avenol, generalsekretæren i Folkeforbundet, som svar på innkallelsen. Det er et spørsmål om folkeforbundsforsamlingen anser det å være overensstemmende med Folkeforbundets verdighet å rette en ny henvendelse til Russland. Vi får håpe at de kan finne en utvei til det, for jeg er enig i, at kan man først få slått fast at det er umulig å nå frem til en forståelse om fredelige forhandlinger, da er tiden kommet for Folkeforbundet til å ta stilling til en nasjon som håner Folkeforbundet på den måte som her er gjort. Jeg må også si, at efter Tanners svar til utenriksministeren, hvis det fremdeles er den finske regjerings opfatning, anser jeg denne eksklusjonshistorie for å være en ytterst vanskelig vei å gå. Den er sikkert populær, den vilde vekke, jeg hadde nær sagt gjenklang hos de aller fleste som følger med i begivenhetene idag. Men kan man gjøre sig nogetsomhelst håp om at den vil føre i riktig retning? Vil den ikke heller kanskje føre i akkurat motsatt retning, å isolere Sovjet enda mer fra verdens øvrige nasjoner? Det er vel verd å overveie. Jeg må si, at selv om jeg av hele min sjel er enig i at det eneste rette svar på Molotovs skrivelse til Folkeforbundet var å ekskludere Russland, så er jeg dog såpass fornuftig, om jeg må få lov å bruke det ord, at jeg tror man skal vente litt med å bruke eksklusjonsmidlet.

Jeg sa at idag står vi i den stilling at spørsmålet er rykket oss så nær, at det er ikke bare å stå å veie om vi skal være nøytrale eller ikke. Jeg er ganske enig i at Sverige og Norge må komme Finnland til hjelp på den måte som her var snakket om, med transitt av varer, og for Sveriges vedkommende kan det selvfølgelig også bli tale om våpen. Men så kommer vi til en annen sak, og det er den anmeldelse av frivillige som pågår i Sverige, og som såvidt jeg vet ennå ikke er offisielt godtatt fra svensk side. Det samme har skjedd her, det er en masse ungdom som gjerne vil stille sig til disposisjon. Det spørsmål reiser sig da, som også utenriksministeren var inne på: Skal man legge hindringer i veien for dette? Eller la oss stille spørsmålet på en annen måte: Vil en del frivillige svenske og norske kunne tilføre Finnland nogen virkelig støtte? Det tror jeg nemlig det kan

settes et stort spørsmålstegn ved, hvis de ikke kommer under ledelse av norske og svenske offiserer, for da kan det bli en enhet som kan hjelpe Finnland. Det er visst dessvære riktig at vi har i denne tid ikke råd til å sende offiserer fra oss, selv om vi alle sammen vet at det er mange norske offiserer som idag med glede stiller sig til Finnlands tjeneste. Men de er jo først og fremst norske embedsmenn og må derfor finne sig i å gjøre tjeneste her hjemme først. Så nevnte utenriksministeren at vår straffelov skulde stille sig i veien for en frivillig deltagelse.

Statsråd Koht: Nei, berre for vervinga.

Lykke: Ja, ja, det blev nevnt, men det gjelder selvfølgelig bare, som utenriksministeren sa, hverving. Det blir det således ikke spørsmål om. Men dette annet, å sammenstille dette med den resolusjon som blev fattet i anledning av den spanske borgerkrig, det tror jeg ikke heller må komme i veien når det gjelder Finnland. Det var dog på grunn av at vi var med i den non-intervensjonspolitikken som blev ført overfor borgerkrigen i Spania. Det var en naturlig konsekvens av dette at vi den gang måtte forby nordmenn å delta på den ene eller den annen side i den krigen. Men forholdet vil stille sig anderledes når det gjelder Finnland, og kan vi her på nogen måte, i samarbeide med finnene, få en ordning, slik at de virkelig kan ha nytte av frivillige fra Norge og Sverige, så tror jeg ikke vi skal stille oss avvisende. Vi skal tvert imot forsøke å hjelpe til så godt vi kann, hvis det kan nå den tilsiktede nytte. Skulde det utvikle sig videre, kommer vi vel dessvære selv til å stå overfor et enten eller, og derfor var det jeg vilde reise det spørsmål til diskusjon - jeg våger ikke å ha nogen avgjort mening om det nu - om det er riktig til det ytterste å stille sig nøytral og se på at den finske nasjon bukker under, eller om vi sammen med Sverige kan gjøre noget som støtter op bak Finnland idag. Det er sagt mig - og det er noget som Regjeringen selvfølgelig kjenner til like godt som jeg - at det skal være en veldig bevegelse igang i De Forente Stater for å komme Finnland til hjelp på en praktisk måte. Det som Finnland, såvidt jeg har forstått, har bruk for, er fly, flyvere, luftvernsvåpen, og da blir det selvsagt ved forsendelse til Finnland spørsmål om transitt over norske havner. Da tror jeg at vi, uten hensyn til om det muligens kan sies at vi bryter nøytraliteten overfor Sovjet, i alle tilfelle ikke må hindre at denne hjelp som kan ydes Finnland, også kommer til Finnland, dersom det må gå over norsk territorium.

Andrå: Det var jo rystende, særlig for mig, å høre om telegrammet fra Berlin, men i grunnen har nervøsiteten fortatt sig en hel del bare på den stund jeg har hørt den videre debatt. Norge har alltid optrådt vennligsinnet overfor Russland. Det er ingen ting å si på oss. Og nogen

trussel fra russisk side likeoverfor oss kan jeg heller ikke huske. Dette gamle, at de vil ha havner i Nord-Norge, begynte i 1854, og vi har hørt det ustanselig siden, men aldri som *russisk* krav. Det har særlig vært aktuelt gjennom disse 70-80-90-årene, hver gang vi skulde ha mere av militærbevilgninger, da var det godt å ha dette med Nord-Norge å ty til, Nord-Norge som var utsatt for russernes angrep. Jeg vil straks gjøre opmerksom på, når jeg sier det jeg nu vil si, at jeg er helt uenig, som alle andre mennesker, i det overfall som russerne har begått på Finnland i disse dager, men efter den tale som har vært ført her, må vi allikevel trekke en sammenligning mellem Norge og Finnland, om Finnland på samme måte som Norge alltid har optrådt særlig vennligsinnet overfor Russland, om de står i akkurat samme stilling som oss? Finnlands selvstendighetshistorie er jo ikke så lang, det er 21 år det dreier sig om, og det hadde ikke vært selvstendig i mere enn halvannet år da det kom så langt frem som til 1920. Den gang var Russland i en forferdelig situasjon. Det hadde Wrangell i Svartehavet, polakkene gikk på og tok store distrikter hvor det faktisk bodde russere, og Judenitsj stod like foran Petrograds murer. Og i nord lå engelskmennene og italienerne, de hadde tatt hele nordkysten. Så blandet Finnland sig også op i det, de skulde lage et Stor-Finnland, og erklærte Russland krig for å få tak i en stor del av Karelen. Så særlig meget fikk de ikke lagt til dette Stor-Finnland, de fikk et stykke som aldri har vært finsk, de fikk korridoren langs med Norges grense, og de fikk Vaidagubba, eller som det på norsk heter, Fiskarhalvøya, det er ikke så svært store strekningen. Og dette er jo ikke så svært lenge siden. Men jeg mener at en av Versailles-fredens aller største dumheter var at en kunde tro at det skulde lykkes i evighet å stenge en nasjon på 180 millioner innbyggere i det europeiske Russland, og enda meget mere innover i Asia, ute fra Østersjøen ved å lage randstater med henholdsvis 0,8, 1,5 og et par millioner innbyggere. Før eller senere vilde jo tyngdekraften gjøre at Russland kom frem til Østersjøen. Man kan ikke lenger regne med at forholdet er det samme som da Lenin med rund hånd gav frihet både til finnene og andre nasjoner og trakk de russiske tropper tilbake. Det går en sterk nasjonalistisk bevegelse over Russland idag, og det er helt og holdent herre over Østersjøen, og kan gjøre nøiaktig hvad det vil. Og vi ser følgene av det. Men vi står ikke i samme stilling som Finnland.

Men hvordan er det så med Finnland siden? Jeg sier ikke dette for å si noget galt om Finnland i denne tunge stund, jeg sympatiserer med det Finnland som har vært demokratisk i halvannet eller to år, og jeg synes det er utsatt for et forferdelig overgrep. Men vi skal huske på hvordan de for frem siden. Det kom ut på Det norske arbeiderpartis forslag en brosjyre på halvannet hundre sider, det var Tanners forsvarstale da han var stillet for retten i Finnland efter

oprøret der borte. Her forteller han om mentaliteten i Finnland, hvordan de for frem mot arbeiderklassen, og en skjønner da at de ikke hører til Skandinavia. Hr. Lykke snakket om de skandinaviske nasjoner, - ja jeg er helt enig med hr. Lykke; hadde det gjeldt Danmark og Sverige, fikk vi la det stå til, men Finnland hører ikke Skandinavia til, det hører til Balticum. Vi har ikke de samme interesser som det, og det er farlig for oss å mikse oss for meget bort i de baltiske interesser som Finnland representerer. Og hvordan har det vært med det demokratiske Finnland siden? For 4-5 år siden vet vi at Lappo-bevegelsen var ualmindelig sterk i Finnland. De brente alt som het Folkets Hus, og var det en som stod som formann i en fagforening eller partiforening, så blev han dratt ut av sengen midt på natten og slått ihjel, eller han ble dyppet i tjære, eller bragt over russegrensen. Det er ikke mere enn 4-5 år siden. Omslaget kom på sett og vis da bondepartiet og socialistene slo sig sammen og valgte Kallio til president og fikk dukket Svinhufvud. Det er ikke så svært lenge siden de stor-finske interessene gav sig slike uttrykk som at en finsk professor stod op i den finske riksdag - det var så sent som ifjor - og sa at det skandinaviske samarbeide er bare noget man snakker om ved festlige anledninger; vi må slå oss sammen med Estland, Latvia og Litauen og med Tyskland i ryggen, da skal vi nok lære kommunistene i øst. Man kan ikke dra nogen sammenligning mellem oss og Finnland idag i forholdet til Russland, det går ikke an.

Jeg hadde håpet det skulde være nok når russerne slapp frem til Østersjøen som de gjorde i de baltiske land, og det var selvfølgelig beklagelig at de gikk til Finnland på samme måten. Men det kan ikke nektes at Finnland ved sin opptreden i disse 20 årene har stelt sig slik at det kunde vente sig noget sånt som det som nu er skjedd. Vi står ikke i samme stilling som Finnland. Vi ligger ikke til Østersjøen. Hverken England eller Frankrike kan komme Finnland til hjelp idag. Ingen kunde komme Polen til hjelp. Men oss kan man komme til hjelp. Vi står i en ganske annen stilling også på denne måten. Jeg mener vi må se tingene på denne måten, se på hvad som virkelig har tildratt sig i de siste årene, se hvilken stemning som har vært rådende i Finnland. Og jeg vil nevne en ting til når det gjelder Finnland. Som jeg sa, kan vi aldri påvise nogen direkte trusler fra russisk side. Men det er kanskje mange i denne forsamling som har lest Gunnar Sarvas brosjyre «Vägen til Ishavet», om hvor meget Finnland tilkommer i Finnmark, osv. Det er kanskje flere enn mig som har lest den, og det har vært god nasjonalistisk lesning i Finnland helt til ifjor. Når Finnland er kommet forbi det som det nu er oppe i og skal greie sig ut av, tror jeg ikke de kretser i Finnland som står bak disse tanker om at de tilkommer så og så meget i Norge, om «våre stakkars landsmenn i Vadsø som ikke engang får Guds ord på sitt morsmål», som det står i brosjyren hans, - jeg tror ikke at de kretsene vil gi slipp på disse tankene. Vi skal huske på at det er ikke

lite av trusler som er kommet fra den kanten, og der er det virkelig kommet trusler som vi kan dokumentere. Jeg mener at disse ting må vi ha for øie, selv om vi nærer aldri så stor sympati for det demokratiske Finnland av idag, som nu er et eller to år gammelt. Så sent som ifjor hørte man forresten ikke de sang «Vårt land, vårt land», når vi slo på radioen, men vi hørte om de svensker som var ansatt i trelastbedrifter og som måtte slutte fordi de var fremmede i landet, og så sent som ifjor hørte vi om svenskfinner som måtte ta finske navn for å få være i fred. Vi vet hvordan de forfulgte de svenske studentene der borte.

Jeg synes det er storstilet at både arbeiderklassen i Finnland og svenskene i Finnland efter det de har vært utsatt for, står skulder til skulder med de øvrige i den fare de er oppe i. Derfor fortjener også Finnland vår sympati på alle måter. Men det vi kan gjøre er forferdelig lite, og vi bør ikke rote oss op i det på en slik måte som hr. Lykke nevnte. Overfor det spørsmål han stilte: Skal Russland få ta de nordiske land ett efter ett, eller skal vi stå sammen nu med en gang? - tror jeg at jeg vilde vært enig i det som hr. Lykke sa hvis det hadde gjeldt Danmark eller Sverige, men i dette tilfelle kan jeg ikke være enig. Spørsmålet er om vi skal føre en slik politikk at vi faktisk støtter op under et misbruk av sympatien for Finnland som er direkte landsskadelig, - det gjelder snakket om hvervning, og snakket om å sende offiserer og om å bruke våpnene for å komme finnene til hjelp. Jeg synes man burde forsøke å bremse litt på det og forsøke å være litt mere nøitrale til alle kanter.

Med hensyn til situasjonen der oppe i nord vil jeg advare mot at man stoler alt for meget på de meldingene som kommer derfra. Faktum er at først når russerne er kommet 6-7 mil fra Petsjenga, kan man fra norsk side følge krigsoperasjonene. Hittil er det ikke et menneske på norsk side som har sett dem, og man har ikke sett nogen flyvning. Krigsoperasjonene nede ved Petsjenga kan ingen følge, ingen har nogen greie på dem. Alle avis korrespondentene går langs grensen og hører bare rykter, den ene dagen hører de ditt, og den andre dagen hører de datt. Ryktene slår hverandre ihjel. Krigsoperasjonene kan de ikke følge før russerne kommer til den finske ishavsvei ved den norske grensen.

Så vil jeg gjøre opmerksom på et annet spørsmål som sikkert i de nærmeste dager kan bli meget farlig. Vi vet at finnene har Boris Gleb - nogen få kvadratkilometer på vår side av fossen rett inn for Bjørnevann og Kirkenes. Sett at finnene drar kanonene og staben sin over til Boris Gleb. Da kan ikke russerne sette tvers over fossen. Skal de til Boris Gleb, må de sette over på norsk område enten nedenfor eller ovenfor fossen. De kan ikke fly over Boris Gleb uten å krenke norsk territorium, for det er simpelthen ikke svingeplass. Og de kan ikke skyte uten å skyte på norsk område. Dette er et problem som vil melde sig med det aller første. Men som sagt, når jeg har nevnt dette om Finnland,

har jeg gjort det fordi jeg vilde påvise at det er en forskjell mellom den politikk som vi har ført overfor Russland - vi har ført en nøytral og fredelig politikk - og den politikk som Finland har ført i disse 20 årene. Det er selvfølgelig ikke glemt i Russland alt det de har vært utsatt for fra 1920 og utover, både av agitasjon og på annen måte, av stortalende fakter fra Finnlands side. Italienerne husket Adua fra 1896 og til de tok Etiopia i 1935. Når det begynner å gå nasjonalistiske bølger over et land, som det gjør i Russland nu, husker et land slike ting i sin historie. Under disse omstendigheter synes jeg vi skulde forsøke å opptre nøytralt på alle måter, forsøke å være så forsiktige som mulig og gi vår sympati for finnene slike former at vi ikke roter oss op i unødige forviklinger. Vi kan jo komme op i dem allikevel selvfølgelig, og da er det vel ikke usannsynlig at det blir den landsdel jeg bor i som skal undgjelde først og fremst. Men unødig å fremprovosere at vi skal måtte evakuere Finnmark eller komme op i vanskeligheter, enten det nu blir ved å sende offiserer til Finland eller på annen måte, det synes jeg ikke vi bør gjøre.

Formannen: Jeg har tillatt mig å tegne mig selv. Jeg har for mitt vedkommende den opfatning av dette møte at det er et av de aller alvorligste møter vi ennu har holdt, kanskje det alvorligste møte som jeg for mitt vedkommende har oplevet i Stortinget. Jeg forstod det slik at den ærede utenriksminister i sin vurdering av alvoret som knytter sig til disse forhandlinger, ønsket, jeg tror han sa det slik, at utenrikskomiteen skulde vedta en positiv uttalelse som, såvidt jeg forstod ham, gav sin tilslutning til den instruks som vår delegerte i Genève hadde fått. Hvis jeg har forstått utenriksministeren riktig på det punkt, så bør vel komiteen ta en pause, slik at man kan få drøftet tingene medlemmene imellem, og vi måtte da utforme et forslag som så kom under behandling her og blev satt under votering i komiteen. Hvis utenriksministeren skulde ha en annen opfatning, var det ønskelig om det kunde komme frem. Disse to spørsmålene - det som skal foregå i Genève på mandag, og det telegrammet fra Berlin som utenriksministeren omtalte, må vi jo se i forbindelse med hverandre. Den holdning som vi bestemmer oss for å innta i Genève, kan få innflytelse på de hensikter som Russland kan nære. Vi har jo sett hvordan Russlands politikk i den siste tiden har famlet efter påskudd når det gjaldt å fundere et imperialistisk fremstøt overfor Finland, og man må være forberedt på litt av hvert i så måte i fremtiden også. Jeg hørte med interesse på min ærede kollega hr. Andrá, men jeg tror at han lot ute av betraktning viktige ting der. Det vi nu har er en situasjon som vi ikke har hatt før, nemlig at arvefiendene Russland og Tyskland står side om side, Russland har en chance til å fremme sine hensikter som det har savnet før. Vi har sett den russiske avis «Pravdas» meldinger om dette monument som blev avsløret av Peter den store oppe i Ladoga-området. Det foreligger også autentiske

meldinger, man har fått opplysninger gjennom brev som man har funnet hos russiske offiserer, om at den fremmarsj som er begynt, skulde gå mot Atlanterhavet. Det er ikke bare forlydender; det har vist sig at det er autentiske ting. Det vi kan komme til å stå overfor kan godt være dette. Vi har jo hørt forlydender både fra det ene og det annet hold om at noget sådant som dette skulde det foreligge planer om, men det telegram som er kommet nu, bekrefter jo disse bange anelser som vi har måttet ha på grunnlag av det man allerede har oplevet.

Jeg mener for mitt vedkommende, at slik som stillingen i øieblikket er, må vel det som utenriksministeren gav uttrykk for som sin opfatning av situasjonen i Genève være det rette. Det vilde jo være meget ønskelig om det kunde være grunnlag for en fremgangsmåte sådan som hr. Mowinckel antydte, men det er vel vanskelig nu som situasjonen er. Vi må, slik som situasjonen er, innstille oss på stor forsiktighet, og jeg tror den ærede utenriksminister har rett i det at det er Norge og Sverige som får føle virkningene av et eksklusjonsvedtak i Genève. Jeg festet mig også sterkt ved den opplysning som hr. Lykke var blitt stående ved, at den nuværende utenriksminister Tanner hadde sagt noget slikt som: Hvad skal eksklusjon tjene til for oss? Det var andre ting man ønsket. I den utstrekning vi på folkerettens grunn kan hjelpe Finnland med tilførsler, la det få føre sine varer over våre havner, er det den verdifulleste hjelp vi kan gi Finnland idag, den er verdifullere enn frivillige, som jeg tror det vilde være forbundet med adskillige vanskeligheter for finnene å ta, hvis de ikke kunde få dem nettop på den måten som utenriksministeren også omtalte, nemlig i form av befal. Hvis det er slik at utenriksministeren ønsker en positiv uttalelse av komiteen, tror jeg det vilde være heldig om komiteen tok en pause og at man fikk fremlagt et forslag som eventuelt skulde komme under votering her. Jeg forstod også utenriksministeren slik at han mente dette vedtak måtte gjøres idag, det er for såvidt den aktuelle dag for en avgjørelse.

Sundby: Det er sannelig et alvorlig møte og en alvorlig situasjon, som flere har sagt før. Allikevel har iallfall jeg en følelse av at vi kanskje ikke tar stillingen og situasjonen alvorlig nok. De refleksjoner hr. Mowinckel fremførte, at han ikke trodde noget på at russerne næret nogen uvennlige følelser overfor oss, og enda mere den tale hr. Andrå holdt, gav iallfall mig det inntrykk at det selv i denne forsamling er en tendens til ikke å ta stillingen så alvorlig som iallfall jeg synes den bør tas. Jeg skal ikke følge hr. Andrå i hans diskusjon om Finnlands forhold i det hele. Jeg trodde virkelig at vi måtte være enige alle som en mann i vårt land om at Finnland nu ikke alene forsvarer sitt nasjonale liv, men at det også forsvarer den vesteuropeiske civilisasjon og ikke minst den nordiske. Hvad vi så mener,

synes jeg derfor i disse tider ikke vi skal ribbe op i hvad det kan være av gammel uenighet hverken i Finnland selv eller det som grenser mot det i vårt eget land. Er det virkelig så at slike tanker som de hr. Andrå gav uttrykk for, har dyp rot i den norske arbeiderbevegelse, da vil jeg si at vi står mere hjelpeløse enn jeg trodde i denne situasjon. Dermed har jeg ikke på nogen måte gitt min tilslutning til nogen aksjon eller nogen meningsytring i retning av at vi skulde forsøke å gripe til våpen for å hjelpe Finnland. Det er iallfall ikke noget som vi kan ta standpunkt til nu. Det er jo ganske forståelig at hr. Lykke nevnte det, for vi vet jo hvor sterkt det er oppe ikke bare i diskusjonen, men i voldsomme meningsbrytninger på den andre siden av Kjølen, ikke parti mot parti, men også innen et slikt parti som det store svenske arbeiderparti og dets regjering. Det gir grunnlag for at det nok kan være årsak til at vi iallfall diskuterer det, og søker å bli klar over hvordan det ligger an for oss og eventuelt vil ligge an, om det skulde drive den veien at Sverige slår til for å hjelpe Finnland. Da har vi atter en helt ny og alvorlig situasjon. Jeg vil gjerne slutte mig til det spørsmålet som var stillet her overfor Regjeringen og utenriksministeren, om vi kan få noen mere underretning om hvordan det ligger an i Sverige. Det er jo bare løse rykter vi andre hører, men de er ikke mere løse enn at vi vet at det ulmer brand i adskillig utstrekning. Her i denne forsamling måtte vi vel iallfall kunne få lov å vite det man kjenner til.

Det er jo nu hendt det som flere av oss har fryktet for og gitt uttrykk for før, at vi trodde denne krigen kom til å arte sig slik at det vilde bli meget vanskeligere for de nøytrale å holde sig nøytrale enn i den forrige, og vi er vel enda bare ved begynnelsen av denne utvikling. Når vi nu har hørt dette gjennom Tyskland og Russlands holdning, så kommer det vel ikke uventet på mange av oss iallfall. Jeg skulde tro at vi har hatt søvnløse netter nogen hver, under en forutanelse av at noget slikt før eller siden vilde komme, og jeg for mitt vedkommende har inntrykk av at det i så tilfelle ikke bare er spørsmål om nogen isfri fjorder i Nord-Norge, som det har vært nevnt. Det har vi visst grunn til å se på som Finnland ser på Hangø-spørsmålet, og efter min mening med rette, at måten og metoden nu synes å være å ta en finger, for så siden å ta hele hånden. Det er jo ikke spørsmål om man har interesser eller ikke interesser, eller om hvilken stilling zardømmet hadde, eller om vennskapelighet likeoverfor andre folk, det er her spørsmål om noget som ihvertfall ligner sterkt på religionskampene i gamle dager, som Molotov selv gav uttrykk for i sin siste store tale. Disse kriger minner meget om fortidens religionskriger, sa han, og det gjelder vel ganske særlig Russland og dets kriger. Det har fått direkte uttrykk i Stalins tidligere taler at prinsippet er å forsøke å få de andre europeiske land til å ødelegge hinannen, for at den russiske religion, som de ihvertfall mener er en religion, og den eneste rette,

skal kunne utbres over Europa. Og kartet viser jo nokså tydelig at Skandinavia er det første og letteste felt for utbredelse.

Nu ja, jeg har ihvertfall fått inntrykk av under møtet her at vår utenriksminister følger en sindig og rolig politikk, og i det hele tatt resonnerer slik som ihvertfall jeg mener vi inntil nu kan være tjent med det. Når han tar avstand fra den linje nede i Genève som det synes at hr. Hambro er en talsmann for, så er det efter min mening et riktig standpunkt. Vi har jo hatt en følelse av, og ikke bare en følelse, men det er jo gjentatte ganger gitt uttrykk for det, og aller mest her i utenrikskomiteen, som det har vært sagt før også, hvor impulsiv hr. Hambro har lett for å være i slike situasjoner, og impulsiviteten har stadig gått i den ene retning, så det er nokså ubetryggende at hr. Hambro er der nede alene, det vil jeg si. Jeg vil også gjerne si, at det jeg er mest sikker på når vi nu skal drøfte hvad vi skal foreta oss i den anledning, det er at vi bør sende en mann til der ned snarest mulig. Det er jo ganske klart at situasjonen er ikke så oplagt at vi rett og slett kan holde på det standpunkt som er tatt av de skandinaviske lands utenriksministre tidligere. Det vilde efter min mening også være greit om vi kunde holde på det, men det går jo ikke an å forskjertse verdens sympati overfor vårt land og de øvrige skandinaviske land, det må iallfall søkes forhindret. Hvilken linje man skal velge er ikke godt å vite, men jeg er iallfall sikker på at det vil være godt å ha en mann ved siden av hr. Hambro når man skal forsøke å finne den beste og den heldigste linje i så henseende. Det er vel i alle tilfelle gitt at vi ikke alene blandt de skandinaviske land kan innta en holdning som gjør at vi får vestmaktenes og alle de andre nøitrales motvilje over oss. Vi må vel i ethvert tilfelle søke å stå sammen med de øvrige skandinaviske land, og fortrinsvis med Sverige.

Jeg har en følelse av at Sverige har tendens til å være enda mere aggressiv enn vi godt kan være. Hadde vi vårt forsvar i den beredskap som Sveriges, om vi enn ikke forlanger så meget som det Finnland har kunnet klare, så kan det godt være at min sympati hadde vært for at vi skulde være minst likeså aggressive som Sverige, men i den stilling vi dessværre står, må vi vel slå oss til ro med at vi har liten anledning til å morske oss noget større. Allikevel må vi jo se å stå sammen med de andre skandinaviske land. Det er vel ingen annen brukbar linje såvidt jeg forstår. Vi er vel alle sammen enig om at transittthandel til hjelp for Finnland må vi tillate og understøtte så sterkt vi bare kan, og også hjelpe til på andre måter så sterkt vi kan. Det tror jeg ikke det er delte meninger om.

Men når det gjelder spørsmålet om frivillige, tror jeg nok jeg vil gjøre mig til talsmann for en litt annen nyanse enn den som er kommet frem fra de fleste her. Jeg mener at nogen hvervning er det vel ikke forsvarlig å la det gå til,

men jeg synes dog at selv om det gjaldt offiserer, vilde det være av ganske stor betydning for oss ikke bare å vise den vilje til hjelpsomhet som lå i det, men aller mest å få noen av våre folk opplært i hvad virkelig krig er og hvad virkelig forsvar er, og hvad den nuværende krigsteknikk forlanger av offiserer og mannskap. Såvidt mange synes jeg vi må kunde ha anledning til å undvære, for de må vel kunde bringes tilbake igjen de fleste av dem, om det kniper. Jeg synes det også burde gjelde f.eks. flyvere. Vi lever jo, har jeg inntrykk av, i en slags uskyldighetstilstand i vårt land, og den er vel i nogen grad tilstede også innen vårt forsvar, iallfall med hensyn til å ha den kyndighet i og det kjennskap til moderne krig som bør kreves. Selvfølgelig ber vi enda Gud bevare oss for krig, men selv en mann som hr. Mowinckel var nu inne på at vi kunde komme til å måtte stå sammen med England, og således altså få Tyskland og Russland over oss. Og får vi det, synes jeg ikke det akkurat kan være spørsmål om å resonnerer om ditt eller datt lenger. Man pleier ikke å resonnerer likeoverfor ildebrand, om det er den eller den chance for at noen skal sette på, for vi vet at ildebranden kan komme, og når det brender i naboens hus, da er det ingen grunn lenger til å resonnerer slik som enkelte har gjort her, da må det gjelde å ha både assuranzen og brandvernet i orden, mer enn nogensinde før. Med sikte på det, og med tanke på den pause som er foreslått her - som også jeg er enig i kan være ønskelig - synes jeg nok at vi i dette møte også må få lov å efterlyse noget mer enn før - jeg har for mitt vedkommende gjort det i hvert møte - : Hvor står vårt forsvar idag? Hvor står vi idag? Og også dette: Hvordan er det med forsvarsministeren? Hvordan er situasjonen med hensyn til det spørsmål? Jeg tror nok ikke det skulde være nogen grunn til å vente svært meget lenger nu med på denne post å få den kyndigste og sterkeste mann som finnes å opdrive i vårt land. Hvordan man enn resonnerer om styrke, er det iallfall ikke godt med sykdom på denne post i den nuværende situasjon. - Og blir det en pause, vil jeg også efterlyse det som president Magnus Nilssen sa var den første og den nærmeste foranledning til sammenkallingen av dette møte: Innkallelse av Stortinget. - Vi skal vel ikke nu før pausen diskutere det spørsmål, men jeg vil iallfall efterlyse det slik at vi ikke glemmer det bort.

Magnus Nilssen: Med hensyn til det siste spørsmål som hr. Sundby nevnte, er det slik som jeg uttalte ved møtets åpning, at presidentskapet ønsket å høre stemningen og opfatningen innen utenrikskomiteen, før presidentskapet tok endelig standpunkt til det spørsmål. Så om dette spørsmålet ikke akkurat var den direkte foranledning til at utenrikskomiteen kom sammen, så var det ihvertfall foranledningen til at komiteen kom sammen så vidt fort som den nu gjorde, idet det var kommet mig for øre at forutsetningen hadde vært at utenrikskomiteen skulde komme sammen nogen dager senere enn idag.

Hr. Andrås uttalelser synes jeg nok hadde sin interesse, og det lå jo ikke mere i dem enn at han minnet om de hendelser som har funnet sted i Finnland i de senere år. Men hr. Andrå uttalte også at forholdene var helt anderledes nu. Det er klart at de betraktninger som hr. Andrå har gjort gjeldende, er noget som nogen hver av oss har tenkt på. Men når vi husker på at det er ganske få år siden Tanner blev kidnappet av Lappo og ført bort, og at det er denne mann som nu står i spissen for det finske utenriksdepartement, og som i den senere tid har vært et av de mest fremtredende medlemmer av den finske regjering, forstår vi alle at forholdene helt har forandret sig i Finnland. Forholdet er jo enn videre det at den finske regjering under de forhandlinger som har funnet sted med Russland, har strukket sig så langt som den vel kunde strekke sig, også vært villig til å avgi en del av Karelen og, så vidt jeg vet, en del av Fiskarhalvøya. Men da det kom så langt at det blev spørsmål om å overgi til Russland noget som alltid har vært finsk, og som har så overordentlig stor betydning, nemlig den sydligste spissen av Finnland ved Hangø, skjønner enhver at de måtte reagere. Og det er jo det forhold Finnland er kommet op i.

Det som idag skulde være realiteten i denne komites overlegninger, er det som utenriksministeren har nevnt, nemlig spørsmålet om vår stilling til det krav som er reist til Folkeforbundet om ekskludering av Russland. Hr. Mowinckel var inne på en fremgangsmåte hvorved man først skulde forsøke sig med en så sterk samling som mulig av de europeiske stater for ennu en gang å gå til megling. Men efter det som utenriksministeren har oplyst her idag - og som vel ingen kjente til - om den underhåndssondering som har funnet sted både med Italia og Tyskland i så måte må vel et slikt forsøk på megling ansees for å være helt nytteløst, helt håpløst. Da er jeg for min part enig med utenriksministeren i at det å skulle medvirke til en ekskludering av Russland vilde det være alt for stor risiko ved, og det vilde være en fremgangsmåte som jo førte oss enda lenger bort fra muligheten av at Finnland og Russland kunde komme på talefot med hinannen. Med hensyn til å forsøke sanksjonsbestemmelser og hvad dermed står i forbindelse, som utenriksministeren omtalte, så har det vel også vist sig at den vei fører ikke frem. I det hele tatt er det mitt bestemte inntrykk at alle disse store og sterke ord, muntlig fra de forskjellige statsmenn og skriftlig i avisene omkring, står ikke i nogen som helst slags samklang med det som disse makter gjør eller akter å foreta sig. Jeg synes det virker nesten ironisk når man i radioen hører på alle disse sterke ord og denne umåtelig sterke sympati overfor Finnland, og man så ser at de ingen ting utretter reelt, ingen innsats som betyr noget for Finnland. Det er ord og ord og sympatiuttalelser. Det har sikkerlig Finnland fått nok av. Det er naturligvis verdifullt å høre den slags, men det som det spørres om idag er: Kan England, kan vestmaktene gjøre

nogen ting, en virkelig innsats for å hjelpe Finnland? Og det har vi ikke sett noget til og får vi heller ikke se noget til nu, slik som vi ikke så noget til det da det gjaldt Polen, Tsjekkoslovakia og flere. Da er det jo videre spørsmålet om vi her i Norge kan gjøre nogen innsats, og det må vi vel være klar over alle sammen, at nogen positiv innsats for å hjelpe Finnland i dets kamp, det kan da ikke vi gjøre. Derfor synes jeg heller ikke at man skulde medvirke til nogen slags hvervning av norske soldater og forsøke å innbille nogen at dette skulde bety en virkelig styrke i Finnlands krig mot Russland. Det er så umådelig lett å ha, og naturligvis *har* vi alle inderlige følelser og sympati overfor Finnland, men den som har ansvaret for land og folk må jo resonnerer koldt og fornuftig og praktisk, og da vet vi jo at i realiteten betyr ikke dette nogen innsats, enten å medvirke til å sende soldater, eller å medvirke til å sende offiserer, så jeg kan ikke gi min tilslutning til at man i nogen form skal medvirke til at dette finner sted fra norsk side. Hvis utenrikskomiteen her kommer til det samme resultat som jeg forstår at utenriksministeren og med ham Regjeringen er kommet til, vil det vel forme sig på den måte at man her gir uttrykk for et slikt standpunkt. Det blir da kanskje litt vanskelig telegrafisk å gi de instruksjoner som i henhold til det skal gis hr. Hambro der nede i Genève. Jeg er derfor enig med hr. Sundby i at det vilde være det tryggeste og det sikreste også på grunn av de forskjellige mulige situasjoner som kunde inntre, som vi ikke kjenner til idag, om man ved siden av hr. Hambro fikk en representant som nu kjenner til stillingen her i utenrikskomiteen, i Utenriksdepartementet og også i Regjeringen på nært hold. Jeg tror det vilde være en betryggelse om man søkte å innrette sig på den måte.

Statsminister Nygaardsvold: Det er sagt av alle sammen, men jeg vil også få lov til å gjenta det, at den stilling vi står i er alvorlig. Vi kan vel si det på det vis, at vår stilling og de nøitrale lands stilling også ellers har vært alvorlig, og den har vært vanskelig alt siden krigen brøt ut mellom Tyskland på den ene side og England-Frankrike på den andre siden, men for vårt vedkommende ser jeg det slik at den er blitt alvorligere efter at krigen er kommet igang mellom Sovjet-Samveldet og Finnland. Det sies selvfølgelig også denne gang at det ikke er nogen krig, men det arter sig nu i alle fall på lignende måte. Da krigen brøt ut i høst, var såvidt jeg vet alle sammen enige om at det vi hadde å gjøre var å forsøke å holde oss så nøitrale som mulig, så at ikke noget land skulde finne noget påskudd til å dra vårt land med inn i krigen. Stortinget var samlet. Siden det overordentlige stortinget gikk fra hverandre, har utenrikskomiteen vært samlet tre ganger, tror jeg, og både innen Stortinget og i utenrikskomiteen har det vært enstemmighet om at man måtte forsøke å føre en politikk slik at vi holdt oss så nøitrale som mulig, så vi ikke selv gav

påskudd til at vi blev trukket med inn i krigen. Jeg ser på situasjonen på samme måte også nu, at vi bør, vi må, forsøke å optre slik at vi står nøitrale i denne forferdelige historien mellem Sovjet-Samveldet og Finnland, så der ikke kan skapes påskudd til at vi blir dradd inn, og blir dradd inn da på en alvorligere måte enn vi kanskje hadde fryktet for i forbindelse med krigen mellem England-Frankrike og Tyskland. Hvordan man nu enn betrakter fortiden, fortidens historie og fortidens feil, så synes jeg dog at alle sammen må være enig om, at det som nu foregår i Finnland, det er et så rått, et så brutalt overfall på et helt sakesløst land som vi knapt nok har vært vidne til før. Jeg ser det også slik at det er ikke bare et overfall på en nasjon - en nasjon som ikke er noget produkt av Versailles-traktaten og Versailles-freden, men som har vært en nasjon gjennom hundreder av år - la være at den har stått tilsluttet andre land og vært undertrykt av andre land, men den har vært et eget folk, et eget land, som har levet sitt kulturelle liv tross vanskelighetene ned gjennom tidene - det er ikke bare et overfall på denne nasjon, men - jeg vil få lov til å si det her - jeg ser det også som et overfall og dermed en trussel mot selve folkefriheten i hele Norden. Slik ser det norske arbeiderparti på det som foregår i Finnland nu. Hr. Andrås reservasjoner får stå for hans egen regning. Når jeg sier det norske arbeiderparti, så er dermed Regjeringen inkludert i det. Vi skal efter min mening stå nøitrale for derved å hindre at vi blir dradd inn i krigen. Utenriksministeren sa, - og han har vistnok rett, - at det kan skaffes påskudd. Historiker som han er, kunde han jo selv på stående fot peke på ting som de kunde bruke. Ja, det er lett å skaffe påskudd for den som vil gjøre noget galt, men det står for mig som det viktigste at vi ikke må bidra til at disse påskuddene kan skapes, og at de likesom fører med sig en riktighet, og derfor er vel det første spørsmål nettop nu idag spørsmålet om hvordan vi stiller oss i Genève, det er likedan som alle disse ting som har forbindelse med dette vanskelige spørsmål. Regjeringen har diskutert alle disse spørsmål så sent som straks før komiteen trådte sammen, men jeg kan si - uten at Regjeringen har vært sammen efter at hr. Hambros siste telegram kom - at Regjeringen er enig med utenriksministeren i de linjer som han har trukket op for vår optreden i Genève. Det er godt mulig at det bør ventileres der nede - hr. Mowinckel var inne på det, og jeg har selv en gang vært inne på det - og det har vært ventilert innen Regjeringen, at vi for til det ytterste å undgå å støte og derved skaffe påskudd, kunde gå så langt at man sløifet konstateringen av at Sovjet-Samveldet er den angripende part og kun innskrenket sig til en opfordring til å stanse fiendtlighetene og en opfordring til å opta forhandlingene. Jeg nevner det. En sådan tanke er kommet op bare fordi man er redd for - jeg gjentar dette ord gang på gang - å skape påskudd. Det er godt mulig at komiteen vil ta litt betenkningstid på dette

spørsmål - det ser jeg ikke noget rart i - så jeg skal ikke si mere om spørsmålet i Genève. Jeg er sikker på at hr. Hambro er lojal likeoverfor Regjeringens og komiteens mening i dette tilfelle, men allikevel tåler det å tenkes på før vi tar stilling til dette.

Men så er det den indre front, om jeg tør bruke det tekniske uttrykk, der mener jeg også at vi bør være enda mere forsiktig, for jeg ser det slik, at det kan ikke under nogen omstendighet komme under ventilasjon, komme på tale at vi kan optre aktivt til hjelp for Finnland. Ja, jeg vil si det på det vis - det er på grunn av hr. Sundbys uttalelser - at selv om vårt militærvesen hadde vært meget, meget sterkere enn det er i dag, om det hadde vært i den skjønneste orden, efter de beste forbilleder, så er det *min* mening at jeg ikke kunde ha tilrådd aktiv deltagelse i denne kamp. Men selv den passive bistand vilde jeg være forsiktig med, jeg vil bare si at jeg vilde være forsiktig med den, for også den passive bistand kan føre til påskudd. Jeg tror at Sverige og de som leder Sveriges politikk, er klar over, at når det gjelder hvad jeg kaller den passive bistand, så er de forberedt på at de nårsomhelst kan få en forespørsel fra Sovjetsamveldet: Hvad mener De med dette? Og da er det Sveriges tur til å si, enten det mener å være nøitralt eller unøitralt med det. De er klare over det. Det er vel ikke så godt å gi full rede på hvordan stemningen eller stillingen er i Sverige, slik som hr. Sundby spurte om - jeg vet ikke om utenriksministeren vil gå nærmere inn på det. Som det er standpunktet hos den regjering som nu sitter, tror jeg nok at også den regjering som muligens blir dannet en av de første dagene, vil bli dannet på grunnlag av ikke-aggresjon mot Sovjetsamveldet, ikke aktiv bistand.

For vårt eget vedkommende sier det sig selv at hverving av frivillige kan ikke komme på tale, det er, som det er nevnt her, i strid med vår straffelov. Så er det spørsmål om frivillige ellers. Jeg forstår så godt at en hel del ser på dette spørsmålet slik at de er villige til å ofre liv og lemmer for Finnlands sak og de saker som knytter seg til Finnlands beståen, dets væren eller ikke væren, det er så; men jeg tror også, i likhet med hvad der blev uttalt av utenriksministeren, at det er svært lite gagn for Finnland om det får en del slike karer som kanskje mangler utdannelse, og som hverken har våpen eller det som øvrig trenges. Slik tror jeg også at de ser på det i Sverige. En annen tale kunne det jo være om man sendte med offiserer, som det har vært nevnt her, men da var vi ute på et skråplan som kunde være påskudd nok til å fremkalle det som vi frykter kan komme. Dessuten har vi ikke flere offiserer enn vi trenger her hjemme, så det kan ikke komme på tale. Jeg mener i dette spørsmål at frivillige i vernepliktig alder vil det ikke bli tale om å gi tillatelse til å reise til Finnland. Jeg vil også si at jeg kan ikke se at det er tilrådelig at det opprettes kontorer som skulde ta seg av dette spørsmål, selv om de blir maskert på en eller annen måte. Jeg sier dette, selv om jeg kan

risikere å bli beskyldt for at disse mine uttalelser er diktert av interesse for Sovjetsamveldet. Jeg sier det allikevel, for jeg kjenner med mig selv at det er ikke det som er årsaken til at jeg sier det, men det er ansvaret for hvordan det går med landet vårt.

Det kan hende at det blir tatt en pause i dette møte, slik som det har vært antydnet her, og da er det vel kanskje riktigst - siden hr. Sundby allerede har nevnt det - at jeg sier noen ord om hvad der er gjort for vaktholdet i Finnmark, før denne pausen. Det er jo dessverre så at forsvarsministeren er syk, og jeg vil be om at komiteen iallfall i dag godtar mig til å fortelle hvad som er gjort - noe mer kan det hende jeg ikke duger til.

I Nord-Norge er nå inne til tjeneste følgende avdelinger: I Sør-Varanger: Alta bataljon, garnisonskompaniet, som er forsterket, et geværkompani og en mitraljøsetropp av Varanger bataljon. Dessuten har vi en luftvernmitraljøsetropp av I.R.14 og videre 2 artilleridetasjementer, det ene på tre 6,5 cm. bergkanoner, det annet på fire 7,5 cm. feltkanoner. Dessuten har vi efter at stillingen her blev prekær - men før vi fikk dette telegrammet som har spilt så stor rolle her i debatten - besluttet i overensstemmelse med Kommanderende Generals ønske å kalle inn en bataljon av I.R.14 og en bataljon av I.R.16. Det holder på å bli opsatt nu i disse dager. Dessuten har jeg så sent som i går sagt til Kommanderende General at han bør sende et telegram til general Fleischer og si at hvis han mener at stillingen er så slem - om jeg får bruke et så dårlig betegnende uttrykk - at det bør innkalles mer militær, så må han redegjøre for det snarest mulig. Og så kan man tenke sig å kalle inn Varanger bataljon, som nettop er hjemsendt, og som har gjennomgått repetisjonskursene. Det kan selvfølgelig bli spørsmål om også å innkalle mer militær der oppe, og til det kan jeg da si at foruten Varanger bataljon - som jeg allerede har nevnt, og hvor det er varslet om at man kan gjøre forberedelser til å innkalle den - har vi ytterligere en bataljon av I.R.14, en bataljon av I.R.15 og en bataljon av I.R.16, en bergartilleri bataljon, et maskinkanonbatteri, et pionerkompani - det har vært inne til øvelse - et sambandskompani, et intendanturkompani, et sanitetskompani og et bilkompani. Dessuten kan reise sig spørsmål om å sende tropper sydfra og opover. Så sent som igår aftes bad jeg Kommanderende General behandle alle disse spørsmål for mig, for at komiteen kunde få opplysninger om dem, hvis den forlangte det. Jeg fikk hans svar et kvarter før kl. 10 idag. Han har behandlet disse spørsmål, og han sier at man kan kalle inn alle de tre regimenter i Nord-Norge plus Finnmarksbataljonen. Men han gjør opmerksom på at det blir en forferdelig tyngsel på Nord-Norge. Forholdet er, sier han - jeg ber om undskyldning for min ukyndighet på det området - at de må kalle inn 10-14 årsklasser for å fylle disse regimenter, 14 i Finnmark sier han, og dessuten må de

feltmessig opsettes med hester og alt annet, og det vil volde store vanskeligheter å skaffe det til veie. Det må selvfølgelig legges op mer furasje og mer mat der oppe, ennskjønt - det spurte jeg uttrykkelig om igår hos dem som har med intendanturen, og de sa at slik som det er nu, er det gode beholdninger der oppe, men skal man mobilisere alt sammen, må det være mer. Vel, det er ikke riktig aktuelt idag; jeg nevner det bare for at komiteen kan vite det. Å sende militær sydfra fraråder Kommanderende General i denne skrivelsen. Spørsmålene er imidlertid aktuelle, og de diskuteres, både på foranledning av de militære autoriteter og på foranledning av Regjeringen.

Hvad marinen angår er der nettop nu på min foranledning kommet en meddelelse om hvad vi har der oppe. Vi har «Fridtjof Nansen» som chefskib. Så har vi 2nen Jagerdivisjon, som består av «Æger», «Sleipner» og «Gyller». Så har vi undervannsbåtdivisjon B 5 og B 6 plus «Lyngen» som bevoktningsbåt. Mineleggeren «Frøya» avgikk fra Melsomvik den 7. for å gå nordover. - Hvad flyveavdelingen angår, har vi to fly der av 3dje flyveavdeling og dessuten en bevoktningsbåt. For øvrig sorterer de gamle panserskib «Norge» og «Eidsvold» under chefen for 3dje sjøforsvarsdistrikt, likeså stasjonen i Tromsø, opsynsskibene «Heimdall», «Senja» og «Nordkapp», en del lette bevoktningsbåter o.s.v. Dessuten en torpedogruppe av 3dje flyveavdeling, 3 Heinkel-fly, som er stasjonert i Tromsø. Det er opplysninger jeg kan gi med hensyn til det som er gjort og hvordan det ligger an der oppe nu.

Formannen: Jeg nevnte isted at det kunde være hensiktsmessig å ta en pause i forhandlingene her, slik at medlemmene kunde få drøfte sig imellem de ting som er forebragt på dette viktige møte. Det har imidlertid vært fremholdt overfor mig at det mest praktiske kanskje vilde være at vi holdt på ennu en liten stund, og så eventuelt utsatte møtet til i eftermiddag eller mandag. Jeg nevner dette nu. Jeg gir ordet til hr. Eggen og akter å gi ordet til hr. Mowinckel før jeg optar spørsmålet om en pause, men det blir til ganske korte innlegg.

Lykke: Vi må vel i alle tilfelle ha møte i eftermiddag.

Formannen: Det kan vi komme tilbake til. - Utenriksministeren har bedt om ordet for å gi en opplysning.

Statsråd Koht: Det er berre ei lita opplysning som eg nettopp har fått. Det er spurt um kva stilling dei tek i grannelanda våre, serskilt i Sverige. Eg har fått melding um at då vi i går kveld melde til Sverige telegrammet frå hr. Hambro um korleis stemninga var i Genève, fekk vi dette svaret: Sverige brigdar ikkje sine instruksjonar. - Frå Danmark har eg ikkje fått svar endå; men utanriksminister Munch har lova å ringa upp til meg i dag.

Eggen: Jeg har ikke noget større å tilføie eller spørre om. Jeg er enig med det Regjeringens medlemmer, både statsministeren og utenriksministeren, har foretatt, og i deres stilling i spørsmålet når det gjelder rådsrådet i Genève og forholdet overfor Finnland. På den annen side er jeg enig og innser det riktige i at hr. Andrå minnet denne forsamling om litt av det historiske forhold som har vært mellom Finnland og Sovjet. Men hvis det var hr. Andrås mening at det skulde danne likesom basis for vår sympati med Finnland idag, da vil jeg erklære med en gang som socialist, at jeg fordømmer den måte som Sovjet optrer på likeoverfor Finnland idag. Den har ikke noget med socialisme å gjøre. Sovjet fører i Finnlandsspørsmålet akkurat den samme politikk som de andre imperialistiske stormakter i verden. Men min sympati er fremdeles hos den socialistiske innstilte befolkning i Sovjetunionen. - Med disse ord mener jeg å ha sagt det som kan klargjøre min stilling, som jeg også tror er mitt partis eller de norske socialisters stilling, til spørsmålet.

Med hensyn til spørsmålet om tillatelse for frivillige til å delta i Finnland vil jeg med en gang ha sagt uten omsvøp, at slik som stillingen er når det gjelder Finnland, mener jeg at det kan vi ikke gi tillatelse til. For det første ser jeg det rent nasjonalt: Vi har bruk for de folk selv. Med hensyn til offiserer for den militære utdanning, som hr. Sundby var inne på, så kan der være noget i det selvfølgelig, og sett fra hr. Sundbys synspunkt veier det svært meget, men jeg tror det er litt vanskelig, og jeg mener at vi skal være ytterst forsiktige i det spørsmål, når det gjelder Russland-Finnland, især på det militære område. Men en annen ting er det, og det er soleklart, at vi, så langt det kan gå an, inn på grensen av våre nøytralitetsforpliktelser, selv om vi måtte rasjonere oss selv både med transportmidler og sådant for transitt-trafikk, må strekke oss lengst mulig for å hjelpe den finske befolkning. Men det blir et helt annet spørsmål, det blir en helt annen sak å tillate noget som har militær karakter. Jeg er glad for at Regjeringen har samme opfatning, eftersom jeg fikk høre av statsministeren. Noget mer vil jeg ikke si i dette spørsmål. Jeg vil bare til slutning advare mot røster fra enkelte hold som vil benytte en sådan situasjon for politiske særmål, om det finnes sådanne. Jeg har sett tendenser til det især fra en viss gruppe i vårt land. Jeg tror ikke, det nu er tiden til å gå gjennom historiske aktstykker hverken når det gjelder vårt forhold til andre land eller når det gjelder andre lands stridsspørsmål sig imellem. Det er ikke nettop øieblikket til det her idag, og det er derfor jeg vil advare mot det.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har bedt om ordet i anledning av dette spørsmål som er reist, om utenrikskomiteen skulde

vedta en uttalelse. Om det er nødvendig, vet jeg virkelig ikke; men jeg har formet noget som gir uttrykk for min opfatning av situasjonen, og det vil jeg gjerne lese op, fordi det kanskje kan danne et grunnlag for en videre diskusjon om det konkrete spørsmål, om vi skal si noget. Det lyder slik:

«Stortingets utvidede utenrikskomite henstiller til Regjeringen å overveie, om det ved den forestående behandling av Finnlandsspørsmålet i Folkeforbundet kan følges sådan fremgangsmåte:

Det tas intet standpunkt til spørsmålet om Sovjetsamveldets angrep på Finnland eller dets eksklusjon før det fra Sovjets og Finnlands side er innløpet svar på en av Folkeforbundet utgått innbydelse til *innledning av fredsforhandlinger*.»

Jeg har sagt: «spørsmålet om Sovjetsamveldets angrep på Finnland eller dets eksklusjon», men de ord «angrep på Finnland eller dets» kan gå ut. Jeg har tatt dette med, fordi jeg mente det vilde være heldig, at dette forsøk på å få fredsforhandling istand kunde fremkomme *før* Folkeforbundet avgav nogen slags avskyresolusjon likeoverfor Sovjet, så at det ikke skulde kunne sies at man hadde gjort noget som krenket det, noget som fornærmet det. Jeg forstod statsministeren så, at dette har Regjeringen også vært inne på, og det er jo et spørsmål efter det utenriksministeren
.....

Statsminister Nygaardsvold: Statsministeren personlig for det meste.

Joh. Ludw. Mowinckel: ... Men det er jo et spørsmål hvor langt man der skal gå, om man bare skal si at man gjør dette, forinnen man drøfter eksklusjon. -

Videre heter det:

«Skulde denne fremgangsmåte ikke finne fornøden tilslutning, bør Norge ta sitt standpunkt overensstemmende med *de øvrige nordiske stater og helst også med de øvrige nøytrale*.»

Der setter jeg i spissen «de øvrige nordiske stater». Vi må ikke falle fra Danmark og Sverige i denne situasjon. Men subsidiært bør vi jo helst søke også å få i hvert fall Belgia og Holland med oss på den politikk vi følger.

Endelig har jeg satt frem som et ønskemål til Folkeforbundets forhandling denne gang følgende:

«Det vil være ønskelig om det ved Folkeforbundsmøtet også kunde optas spørsmål om en samlet aksjon med de nøytrale stormakter U.S.A. og Italia i brodden til fordel for snarlig sammenkalling av en almindelig europeisk fredskonferanse.»

Det er mulig at dette siste kan synes å være upraktisk politikk, men jeg tror allikevel at det vilde være bra om de nøytrale i Folkeforbundet kunne slå til lyd for en slik aksjon, og uttrykkelig understreke ønskeligheten av at både

Italia og De forente stater var de som her gikk i brodden, både fordi begge disse stater dessverre står utenfor Folkeforbundet, men også fordi disse stater er nokså forskjellig orientert i den almindelige politikk, Italia nærmest for Tyskland og U.S.A. nærmest til fordel for vestmaktene. Man skal også huske på at et slikt almindelig ønske om aksjon kanskje i nogen grad vilde nøytralisere den uvilje som finnes mot Folkeforbundet fra Tysklands side og formodentlig, efter det som er skjedd, også fra Sovjetstyrets side, Sovjet har jo ganske spesielt avvist Roosevelt som en nøytral opmann, men kom også Italia med, vilde det iallfall være vanskeligere å avvise det fra Tysklands side. Jeg bare nevner dette. Man kan synes det er kannestøperier, men jeg vil gjerne i den situasjon vi nu står i, ha fremsatt dette som min opfatning, at det bør gjøres noget eller prøves på å gjøre noget for å få en almindelig fredskonferanse istand, fordi jeg i stigende utstrekning, som alle tenkende mennesker, frykter den situasjon at Europa river sig selv istykker til fordel alene for Sovjet.

Formannen: Det var min hensikt å foreslå at komiteen skulde utsette sitt møte enten til i ettermiddag eller til mandag.

Statsråd Koht: Får eg lov til å gjera ein liten merknad til dette framlegget? Skal vi få ein utsending til ned til Genève, so må han reisa med det toget som går klokka åtte i kveld, det er ikkje råd elles at han rekk fram. Han kjem endå fram fyrst måndag kveld. Skal vi ha ein mann der ned, må soleis det vedtaket som her måtte bli gjort, i alle fall koma tidleg på ettermiddagen, so vi kann få dryft det munnleg etterpå med den mannen som vi skulde senda.

Formannen: Under disse omstendigheter vil jeg foreslå at vi utsetter møtet til i ettermiddag klokken 5 eller halv 6.

Statsråd Koht: Ikkje seinare enn klokka 5, må eg be um.

Formannen: Vel, ikke senere enn klokken 5.

Sundby: Kan vi ikke få avgjort denne saken om vår stilling i Genève iallfall før pausen? Ellers må det bli for kort tid. Skal vedkommende reise klokken 8, må vi heller kunne sitte sammen en time til nu og iallfall få avgjort den sak.

Lykke: Jeg slutter mig til hr. Sundbys ord. Jeg mener det har så meget å si at vi kan bli enig om det ene spørsmålet, at det må vi kunne avgjøre uten nogen pause.

Joh. Ludw. Mowinckel: Er det ganske umulig for utenriksministeren selv å reise? Sådan som dette har

utviklet sig, og sådan som dette ligger an, er det et spørsmål om ikke det er like nødvendig som og kanskje mere nødvendig enn hans nærvær her. Jeg synes dette spiller en så kolossal rolle, og at Norges stilling vil ha sådan innflytelse at i grunnen er det alene utenriksministeren selv om kan stå dernede, og ta ansvaret, og i grunnen er Regjeringen selv den eneste som kan «døive» Hambro. Det er nu min mening.

Statsråd Koht: Eg har sagt det fyrr kor vanskeleg det vilde vera for utanriksministeren å reisa, for di berre sjølve reisa att og fram vilde taka minst 4 jamdøger, og møtet dernede måtte ein rekna med vil taka tri dagar. Det vilde bli ei vike minst å vera burte etter alt det eg kann skyna, og det er sopass mange ting elles her no at eg vilde ikkje tora reisa, endå so viktig eg kann skyna det er å vera representert i Genève. Eg får då kanskje lov til å nemna her kven det er eg hadde tenkt å senda til Genève, so ein straks med det same kann få høyra kven det er. Det er minister Urbye, som var vår sendemann i Moskva. Han kjenner godt til den russiske politikken, og er ein klok og kunnig og roleg mann med autoritet - til alle sidor.

Joh. Ludw. Mowinckel: Ja vel.

Sundby: Hvor er han nu?

Statsråd Koht: Han er i utanriksdepartementet.

Sundby: Han burde vært her og hørt diskusjonen han da.

Formannen: Såvidt jeg har kunnet følge med i debatten, har ingen taler uttalt noget avvikende standpunkt fra utenriksministeren om dette spørsmål med hensyn til instruksen. Og heller ikke har nogen, såvidt jeg har kunnet følge med, motsagt ham i den tanke at vår delegasjon i Folkeforbundet under de nuværende forhold, slik som situasjonen er, bør suppleres.

Statsråd Koht: Dersom det var råd for meg å taka dette som meininga og tanken her i utanriksnemnda at vi var einige i dette fyrebils instruksen som hr. Hambro har fått, vilde det sjølv sagt vera godt. Det er dessutan av hr. Mowinckel tala um tillegg til instruksen, ting som serskilt gjeld, um ein so vil, taktikken i Genève, samråd med dei andre nordiske statane, freistnad på heile tida å vera på same line som dei andre, noko som er ein viktig ting. Det er dessutan dette siste tillegget som hr. Mowinckel nemnde um ein fredsaksjon - ein tanke som har min fulle samhug -, um at den tanken kunde bli reist der nede med ein gong. Det er nok mogleg at det kunde ha ein viss politisk verknad til å døyva dei mistydingane som elles kunde forma seg um standpunktet vårt i

politikken i det heile. - Dersom ein kunde bli ståande i det minste ved den instruksen som er gjeven fyrebils, kann eg straks ha samråd med minister Urbye, og eg tvilar ikkje på at han i tilfelle vil kunna koma her i ettermiddag, um han so sjølv sagt treng litegrand arbeid med fyrebuinga til reisa.

Sven Nielsen: Jeg vil ikke motsette mig at man sender en mann til. Men det begynte, dette med å sende en mann til, såvidt jeg erindrer, med den begrunnelse at hr. Hambro vilde være litt for impulsiv, at man kunde være litt engstelig for det. Det er en ugrunnet frykt. Hr. Hambro kan nok være litt impulsiv her i møtene, men jeg tror at når han møter på sitt lands vegne i Genève, er han ytterst forsiktig, og jeg er sikker på at han vil være til det ytterste lojal likeoverfor de instruksjoner han får fra sin Regjering her hjemme.

Statsråd Koht: Den grunnen som eg har til å senda ein ny mann derved, er at han kann ha havt munnleg samråd her heime, so han mykje meir intimt kann kjenna til det standpunktet som Regjeringa, og i tilfelle utanriksnemnda, har til dei spursmåla som har kome upp etter hr. Hambro var reist.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vil si at det er ikke nogen som tviler på hr. Hambros lojalitet der nede. Og det er en ting til. Hr. Hambro har et stort og godt navn der nede. Han kjenner folk, og er vant til å arbeide der, så han er absolutt en ypperlig representant for Norge. Men vi som står hr. Hambro nær i komiteen, vi kjenner også visse impulsive sider som kan representere litt av en svakhet. Mer har jeg ikke villet si, og det vet hr. Sven Nielsen like så godt som jeg. Men jeg anser hr. Hambro som en ganske ypperlig mann med den posisjon han internasjonalt har vunnet.

Formannen: Under disse omstendigheter måtte vel komiteen kunde utsette sitt møte til i ettermiddag kl. 17, og ingen har, såvidt jeg har kunnet høre, noget imot at minister Urbye kommer i komiteen i ettermiddag.

Sundby: Når vi nu slutter så tidlig, skulde det ikke være nok med 2 1/2 times pause, så vi kunde møte kl. 16. Det er vel flere som har gjort disposisjoner for kvelden, iallfall er det tilfellet for mitt vedkommende.

Formannen: Vi kunde kanskje si kl. 16 1/2 da, så blir det bedre tid.

Statsråd Koht: So tidleg som mogleg for meg.

Lykke: Jeg vil opriktig tilstå at jeg tror det skulde være mulig å bli enig om den instruksen før vi går fra hverandre. Det tillegg som er kommet fra hr. Mowinckel om en

fredsaksjon tror jeg nok vi kan slutte oss til, når vi bare finner en annen form. Jeg likte ikke den formen det hadde.

Formannen: Det skulde vi få anledning til å tenke på i pausen, så det kunde gå lettere i eftermiddag.

Joh. Ludw. Mowinckel: Hr. Lykke likte ikke formen. Hr. formann, kan ikke mitt utkast bli renskrevet og mangfoldiggjort så man får det.

Formannen: Det er ingen ting i veien for det.

Lykke: Jeg hadde tenkt mig med hensyn til selve instruksen å kunne si noget sådant som også hr. Mowinckel begynte med, at

«Den utvidede utenrikskomite har i møte idag med Regjeringen og Stortingets presidentskap drøftet de spørsmål som blev diskutert på det nettop avholdte møte av Norges, Danmarks og Sveriges utenriksministre. Komiteen sluttet sig i det vesentlige til de linjer som der blev optrukket i instruksen for de nordiske delegerte i Folkeforbundets forestående møte.»

Så kan man, om man vil, ha med det om freden. Derved kommer man ikke, som hr. Mowinckels forslag var inne på, til å begynne å detaljere instruksen på en annen måte enn det var gjort i den oprindelige instruks.

Joh. Ludw. Mowinckel: For mig er det av stor betydning at våre delegerte får trukket op linjene for den fremgangsmåte som jeg her har antydnet, nemlig at de legger all mulig kraft og alt arbeide inn på å få eksklusjonsspørsmålet puffet ut til efterat man har gjort sin fredsaksjon. Men det vil de ikke få noget som helst inntrykk av hvis vi vedtar den vannmelsuppen som hr. Lykke har brygget sammen. Hvorfor skal man da ha en uttalelse? Da behøver man ikke en uttalelse, for man kan si, man er ganske enig i den instruks som Regjeringen har laget.

Lykke: I det vesentlige.

Joh. Ludw. Mowinckel: Men det var ikke det jeg mente. Jeg mener at vi får søke å peke på disse bestemte ting. Jeg har forstått det så at utenriksministeren stiller sig meget velvillig overfor denne tanke, og det vil vi gjerne at de som er delegerte, skal vite om. Så kommer det som utenriksministeren også har gitt sin tilslutning, at hvis de kan få anledning til det, må de søke å få en almindelig fredsaksjon i stand. - Jeg vil, som sagt, gjerne at mitt forslag skal bli renskrevet og omdelt, så man kan få se det.

Sundby: Vi får naturligvis anledning til å diskutere dette i kveld, men det betyr jo litt hvad vi tenker gjennom i

pausen. Jeg skulde være tilbøielig til å anta at et forslag som hr. Mowinckels ikke er egnet til å vedtas som noget vedtak herfra, det binder for meget. Det hele avhenger av hvordan det ligger an, også i samarbeidet med dem vi må samarbeide med. Hvis det skal være et grunnlag - og det er mulig at det er riktig - tror jeg det heller bør være slik at hr. Urbye får det med som en idé, som muligens kan benyttes og kan gi grunnlag for et arbeide mot det mål vi alle ønsker å nå. Men som noget vedtak tror jeg ikke det kan være egnet. Og hvor ivrige vi er for fred og for fredsaksjoner, så må vi også huske på at det er uhyre farlig å forskjertse en fredsaksjon. Vi hadde jo et tilløp til sympati for en fredsaksjon her i et tidligere møte, og vi vet at man avholdt sig fra den av frykt for å forskjertse saken. Og Folkeforbundet blir nu engang av den ene av de krigførende parter betraktet som et redskap for den annen part; det kan derfor godt være så at en fredsaksjon fra det hold vil kunne forskjertse en fredsaksjon fra annet hold som virkelig har chance til å føre den frem, om det f.eks. skulde være fra Mussolinis side eller påny fra Amerikas, som ikke er i Folkeforbundet. Jeg tror man skal tenke over at det også er en stor fare for å forskjertse fredsaksjoner, hvis de kommer til urette tid og fra urette sted.

Formannen: Det må være en fordel for den videre diskusjon at hver av medlemmene får et eksemplar av hr. Mowinckels forslag. Og hr. Lykkes forslag kan vi mangfoldiggjøre.

Lykke: Når kan vi få hr. Mowinckels forslag?

Formannen: Det kan foreligge litt før møtet.

Lykke: Mitt forslag - betegnet som melkeblande - behøver man ikke mangfoldiggjøre.

Formannen: Møtet fortsetter klokken 17.

Møtet hevet kl. 13,25.